

Henna Ollakka & Satu Rantasalo

Liikunta tukimuotona maahanmuuttaja- taustaisten lasten suomen kielen opetuk- sessa

Opinnäytetyö
Sosiaalialan koulutusohjelma

Joulukuu 2016

Tekijä/Tekijät	Tutkinto	Aika
Henna Ollakka & Satu Rantasalo	Sosionomi	Joulukuu 2016
Opinnäytetyön nimi		
Liikunta tukimuotona maahanmuuttajataustaisten lasten suomen kielen opetuksessa		70 sivua 2 liitesivua
Toimeksiantaja		
Kotkan kaupunki, Lasten ja nuorten palveluiden varhaiskasvatusyksikkö		
Ohjaaja		
Lehtori Johanna Jussila		
Tiivistelmä		
<p>Opinnäytetyö käsittelee liikunnan merkitystä suomen kielen opetuksen tukimenetelmänä. Tutkimuksessa tarkoitus oli selvittää, miten liikuntaa hyödynnetään maahanmuuttajataustaisten lasten suomen kielen opetuksessa päiväkodissa. Lisäksi työssä tutkittiin millaisia muita menetelmiä tai käytäntöjä on käytössä suomen kielen opetuksessa sekä mitä päiväkodin työntekijöiden on huomioitava omassa toiminnassaan kielen opettajana.</p> <p>Opinnäytetyöprosessi alkoi alkuvuodesta 2016 yhteydenotolla Kotkan kaupungin varhaiskasvatusyksikköön, josta ehdotettiin kyseistä aihetta. Tutkimus toteutettiin laadullisena käyttäen havainnointia ja teemahaastatteluita. Tutkimus tehtiin kahdessa päiväkodissa Kotkassa syksyllä 2016. Haastateltavia oli seitsemän ja havainnointitilanteita kolme. Analyysimenetelmänä käytettiin teemoittelua.</p> <p>Liikuntaa pidetään erittäin tärkeänä ja hyödyllisenä tukimuotona maahanmuuttajataustaisten lasten suomen kielen opetuksessa. Liikuntaa hyödynnetään esimerkiksi liikuntaleikkien, jumppien, laululeikkien ja loruttelun kautta. Tulosten perusteella voidaan todeta, että yhteys liikunnan ja kielen välillä nähdään, mutta asian syvempi tiedostaminen ja pohtiminen osana arkea jäävät vähemmälle. Liikuntaa tulisi lisätä vielä enemmän osaksi kielen opetusta. Liikunta on luonnollinen ja iso osa päiväkodin arkea ja sen yhteys kielen opetukseen tulee huomaamatta. Tuloksista selviää myös, kuinka liikunnan kokonaisvaltaisuutta pidetään tärkeänä maahanmuuttajataustaisten lasten oppimisen kannalta. Muita hyödyllisiä menetelmiä kielen opetuksen tukemisessa ovat kuvakortit, tukiviittomat, pienryhmät ja vertaistuki. Työntekijän toiminnassa korostuvat esimerkiksi kannustaminen, selkeät ohjeet, sanoittaminen ja konkretisointi sekä lapsen kulttuurin ja äidinkielen kunnioittaminen. Lisäksi työntekijän on tiedostettava oma roolinsa kielenopettajana.</p> <p>Opinnäytetyön aihe on ajankohtainen ja tärkeä. Tutkimuksesta on hyötyä monikulttuurisuuden parissa varhaiskasvatuksessa työskenteleville sekä niille, jotka haluavat tuoda liikuntaa enemmän osaksi kielen opetusta.</p>		
Asiasanat		
Maahanmuuttajataustainen lapsi, varhaiskasvatus, suomen kielen tukeminen, liikuntakasvatus		

Author (authors) Henna Ollakka & Satu Rantasalo	Degree Bachelor of Social Services	Time December 2016
Thesis Title Exercise as a form of support in Finnish-language teaching for immigrant children		70 pages 2 pages of appendices
Commissioned by City of Kotka, Early Childhood Unit of Services for children and young people		
Supervisor Johanna Jussila, Senior Lecturer		
Abstract <p>The thesis is about the importance of exercise as a form of support in Finnish-language teaching. The objective of the thesis was to research how exercise is being used to teach Finnish language for immigrant children at day cares. Also one purpose was to investigate what other kinds of methods day cares use in Finnish-language teaching and what do the day care workers have to consider in their work as supporters of the language learning.</p> <p>The thesis process started in the beginning of 2016 by contacting Early Childhood Unit of Kotka, who recommended the subject. This thesis is a qualitative research that uses observation and theme interviews as the search methods. Research was conducted at two day cares in Kotka in autumn 2016. Seven interviewees participated and there were three different observation situations. After conducting the research answers were transcribed, divided and analyzed based on the research questions.</p> <p>The results show that exercise is considered as a very important and useful form of support in the teaching of Finnish language for immigrant children. Exercise is used for example in the forms of different exercises and song plays, physical sports and nursery rhymes. Based on the results it is clear that there is a connection between exercise and language, but the deeper awareness of it and reflecting on it as a part of everyday activities is low. Exercise is a natural and big part of day care's daily activities and so its connection to language comes without noticing. Results also show how exercise is seen as comprehensive and it is important for the learning of immigrant children. Other used methods for language teaching are picture cards, helping gestures, small groups and peer support. For the worker it is important to encourage the child, give clear instructions, concretize and respect the child's culture and mother tongue. Workers should also know their own role as a teacher of language and be motivated.</p> <p>The subject of the thesis is current and important. The research is useful for anyone working among multi-culture in day care and for those who wish to bring more exercise as part of language teaching. The results can be used in day cares in Finland to reflect on how exercise is being used and to develop the current ways of teaching Finnish language.</p>		
Keywords Immigrant child, early childhood education, support of the Finnish language, physical education		

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	6
2	MAAHANMUUTTAJATAUSTAINEN LAPSI PÄIVÄKODISSA	7
2.1	Maahanmuuttajataustainen lapsi	7
2.2	Päivähoidon järjestäminen.....	8
2.3	Päivähoidon aloitus.....	10
2.4	Uuden kielen oppiminen	11
3	LIIKUNTA OSANA VARHAISKASVATUSTA.....	13
3.1	Liikuntakasvatus	13
3.2	Liikunnan merkitys oppimiseen.....	16
3.3	Liikunnan ja kielen yhteys.....	18
4	KIELEN TUKEMINEN.....	20
4.1	Suomen kielen tukeminen päiväkodin arjessa	20
4.2	Varhaiskasvattajan rooli kielen tukemisen kannalta.....	22
4.3	Kielen opetuksen järjestäminen ryhmä- ja yksilötasolla.....	23
4.4	Kielen tukemisen menetelmiä	24
4.5	S2-opetus	26
4.6	Suomen kielen havainnointi ja arviointi	28
5	OPINNÄYTETYÖN PROSESSI.....	29
5.1	Tutkimustehtävän rajaus ja tutkimuskysymykset	29
5.2	Tutkimusmenetelmät	29
5.2.1	Havainnointi	30
5.2.2	Haastattelu	32
5.2.3	Aineiston analyysi	33
5.3	Luotettavuus ja eettisyys	35
6	TUTKIMUSTULOSTEN TARKASTELU.....	38
6.1	Havainnoinnit.....	38
6.1.1	Liikunnan yhdistäminen kielen opetukseen	38
6.1.2	Kielen tukemisen menetelmät	39
6.1.3	Työntekijän toiminta kielen tukemisessa	39

6.1.4	Ympäristön ja välineistön hyödyntäminen liikunnassa ja suomen kielen tukemisessa.....	40
6.2	Haastattelut	41
6.2.1	Kielen tukemisessa käytettävät menetelmät	41
6.2.2	Kasvattajan rooli maahanmuuttajataustaisen lapsen kielen tukemisessa	44
6.2.3	Kasvatuskumppanuuden merkitys kielen tukemisessa	46
6.2.4	Liikunnan merkitys maahanmuuttajataustaisen lapsen suomen kielen oppimiseen	47
6.2.6	Suomen kielen opetuksen ja liikunnan yhteys.....	51
6.2.7	Liikunnan lisääminen osaksi suomen kielen opetusta	53
6.2.8	Haasteet kielen opettamisessa	56
7	JOHTOPÄÄTÖKSET	56
8	POHDINTA.....	62
	LÄHTEET.....	66
	LIITTEET	
	Liite 1. Teemahaastattelurunko	

1 JOHDANTO

Kielen ja liikunnan välistä yhteyttä on tutkittu melko vähän. Kuitenkin tutkimuksissa on osoitettu, että kielen ja motoriikan vaikeudet liittyvät usein yhteen (Karvonen 2009, 88). Derri ym. (2010) ovat selvittäneet liikunnallisen opetuksen ja kielen yhdistämisen vaikutusta esikouluikäisten suullisen ja kirjallisen puheen taitoihin. Tutkimuksessa on verrattu kahta eri lapsijoukkoa. Yhdelle ryhmälle toteutettiin normaalia opetusta luokkatilassa ja toinen ryhmä osallistui liikunnalliseen ja kielelliseen opetukseen liikuntasalissa. Tuloksista saatiin selville, että liikunnan integraatio kielen opetukseen paransi oppimistuloksia. Tulokset kertovat sen, että liikunnan integraatio opetukseen saattaa parantaa kielellisten taitojen oppimista. (Derri, Kourtessis, Goti-Douma & Kyrgiridis 2010, 178.)

Monikulttuurisuusosaamisen merkitys on kasvanut ja sosionomina tulemme kohtaamaan sitä eri työkentillä. Kulttuurierot voivat olla suuria ja kieli on hyvin näkyvä osa tätä. On tärkeää tunnistaa ja huomioida kielelliset haasteet ja kehittää eri toimintamuotoja kielen tueksi. Näitä toimintamuotoja voidaan hyödyntää vuorovaikutuksessa eri kulttuureista tulleiden ihmisten kanssa. Maahanmuuttajataustaisen lapsen kielellisiin oikeuksiin kuuluu oikeus oppia vähintään yhtä maansa valtakieltä. (Eerola-Pennanen 2011, 234.) Tämän takia suomen kielen opetuksen järjestämisen ja sen eri toteuttamistapojen tutkiminen ja selvittäminen on tärkeää. Tutkimustuloksien avulla pystytään kehittämään omia työskentelytapoja ja sitä kautta suomen kielen opetusta. Kielen opetuksen ja liikunnan yhdistämisen näkökulma on vielä vähän tutkittu. Tämän vuoksi koimme tärkeäksi selvittää, miten liikunta näkyy kielen opetuksessa.

Opinnäytetyömme aiheena on ollut tutkia, miten maahanmuuttajataustaisten lasten suomen kielen opetuksen tukimuotona käytetään liikuntaa. Työmme tilaajana on Kotkan kaupungin lasten ja nuorten palveluiden varhaiskasvatusyksikkö. Kotkan kaupunki on suunnitellut kehitettävän liikunnallisia toimintatapoja kielen tukemiseen ja hakenut tähän tarkoitukseen tukirahaa. Aihe on mielestämme tärkeä ja ajankohtainen, koska maahanmuuttajataustaisia lapsia on nykyään lähes jokaisessa päiväkodissa. Liikunta suomen kielen opetuksen tukena on keino, josta uskomme olevan valtavasti hyötyä uuteen kulttuuriin sopeutuvalla lapsella. Aihe on myös merkityksellinen meille, koska molemmat

olemme kiinnostuneita työskentelemään päiväkodissa tulevaisuudessa. Suoritamme osana opintojamme lastentarhanopettajan kelpoisuuden. Opinnäytetyön aiheen kautta pystymme kasvattamaan omaa ammatillista osaamistamme ja hyödyntämään tuloksia omassa työssämme.

Työssämme selvitimme, kuinka paljon ja millä tavoin päiväkodissa hyödynnetään liikuntaa suomen kielen opetuksessa sekä, miten työntekijät itse kokevat liikunnan käyttämisen tukimuotona. Tutkimme sitä, mikä merkitys liikunnalla on suomen kielen opetuksessa maahanmuuttajataustaisten lasten kanssa. Lisäksi selvitimme, millaisia muita menetelmiä suomen kielen opetuksessa voidaan käyttää. Näiden lisäksi selvitimme, miten työntekijä pystyy omalla toiminnallaan edistämään maahanmuuttajataustaisen lapsen suomen kielen oppimista. Suoritimme opinnäytetyön laadullisena tutkimuksena teemahaastatteluita käyttäen. Lisäksi käytimme tiedonkeruuvälineenä havainnointia. Haastattelimme seitsemää päiväkodin työntekijää ja havainnoimme kolmea eri arkitilannetta. Tutkimuksen toteutimme kahdessa kotkalaisessa päiväkodissa. Aineiston analyysimenetelmänä käytimme teemoittelua. Haastatteluiden ja havainnointien kautta saimme tietoa liikunnan merkityksestä ja lisäksi asioista, joita emme olleet ajatelleet etukäteen. Olemme perehtyneet opinnäytetyön prosessin myötä teoriaan liikunnan merkityksestä, maahanmuuttajataustaisista lapsista päiväkodissa ja kielen oppimisesta ja tukemisesta.

2 MAAHANMUUTTAJATAUSTAINEN LAPSI PÄIVÄKODISSA

2.1 Maahanmuuttajataustainen lapsi

Termiä maahanmuuttajataustainen lapsi käytetään silloin, kun lapsen ensikieli on muu kuin suomi, ruotsi, saame, romani tai viittomakieli. Lisäksi maahanmuuttajataustaisesta lapsesta puhutaan silloin, kun lapsi käyttää muita kuin edellä mainittuja kieliä perhepiirissään ja hänen vanhemmat tai toinen vanhemmista on maahanmuuttaja. Maahanmuuttajalla tarkoitetaan kaikkia maahanmuuttaneita henkilöitä. Se toimii yleisnimikkeenä siirtolaisille, pakolaisille, paluumuuttajille ja turvapaikanhakijoille. (Kivijärvi 2016, 249.)

Suuri osa Suomeen tulevista maahanmuuttajista on lapsia, joten myös maahanmuuttajataustaisten lasten määrä päiväkodissa on lisääntynyt. Esimerkiksi somalialaisten, irakilaisien, vietnamilaisten ja iranilaisten joukossa tulee mer-

kittävän paljon lapsia Suomeen, joko perheen kanssa tai yksin. Lapsen tietoisuus omasta itsestään voi heikentyä maahanmuuton myötä. Lapsi joutuu sopeutumaan uuteen kieleen, paikkaan ja kulttuuriin. Hän tasapainoilee lähtömaansa ja suomen kulttuurin välillä. Tärkeää lapsen kasvatuksessa on, että hän ei joudu kahden kulttuurin ristivetoon. Lapsi tarvitsee kokemuksia siitä, että häntä sekä hänen kulttuuriaan ja kieltään arvostetaan. Vanhempien myönteinen suhtautuminen omaan kulttuuriin auttaa lasta kasvamaan kahteen kulttuuriin. Lapsen on helpompi sopeutua elämään kahdessa kulttuurissa, kun vanhemmat haluavat jakaa kulttuuriaan myös seuraaville sukupolville. Sopeutumista auttaa se, että vanhemmat antavat lapselle mahdollisuuden sopeutua myös uuteen kulttuuriin. Joissakin tapauksissa, esimerkiksi pakolaisperheen vanhemmilla ei ehkä ole tarpeeksi resursseja lapsen tukemiseen hankalan elämäntilanteen takia. Tällaisessa tilanteessa tukea tarvitaan muualta. Maahanmuuttajaperhettä tulisikin tukea ne palvelut, joiden kanssa perhe on tekemisissä arjessa. Näihin kuuluvat esimerkiksi päiväkotit, koulu ja neuvola. (Räty 2002, 163 - 164; Halme & Vataja 2011, 11 - 12.)

2.2 Päivähoidon järjestäminen

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa sanotaan, että maahanmuuttajataustaisella lapsella tulee olla mahdollisuus kasvaa yhteiskunnassa oman kulttuurinsa ja suomalaisen yhteiskunnan jäseneksi. Lapselle tulee järjestää varhaiskasvatusta varhaiskasvatuspalvelujen yhteydessä. Suosituksena olisi, että maahanmuuttajataustainen lapsi voisi viimeistään kolmen vuoden iässä osallistua ainakin osa-aikaiseen varhaiskasvatukseen. Varhaiskasvatuksessa tärkeää on lapsen kulttuurisen taustan ja äidinkielen huomioon ottaminen, sekä sosiaalisten kontaktien tukeminen ja lapsiryhmään kuuluminen. Yleiset varhaiskasvatuksen tavoitteet ohjaavat toimintaa myös maahanmuuttajataustaisen lasten kohdalla. Päällimmäisenä tavoitteena varhaiskasvatuksessa on lapsen kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin edistäminen. Hyvinvoivalla lapsella on hyvät edellytykset kasvuun, oppimiseen ja kehittymiseen. Lapsi kokee tulleensa arvostetuksi, kuulluksi ja nähdyksi. Lisäksi hänet hyväksytään omana itsenään ja yksilönä, omien tarpeiden, persoonallisuuden ja perhekulttuurinsa mukaisesti. Lapselle tulee luoda kokemus tasa-arvoisuudesta, riippumatta lapsen sukupuolesta, sosiaalisesta tai kulttuurisesta taustasta tai etnisestä alkuperästä. (Kivijärvi 2016, 257; Stakes 2005, 15,39.)

Lasten yksilöllisten tarpeiden sekä heidän vahvuuksien ja tuen tarpeen pohjalta luodaan ne tavoitteet, sisällöt ja menetelmät joilla varhaiskasvatusta ja kielen kehityksen tukemista toteutetaan. Tässä tarvitaan hyvää kasvatusta osaamista eli kykyä nähdä edellä mainittuja tavoitteita, sisältöjä ja menetelmiä. Sisältöjä mietittäessä on tärkeää varsinkin maahanmuuttajataustaisten lasten kohdalla huomioida kielen ja sen kehittymisen tärkeys. (Kivijärvi 2016, 252, 254.; Alijoki 2011, 81 - 82.)

Ensisijainen vastuu lapsen kasvattamisesta sekä oman äidinkielen ja kulttuurin säilyttämisestä on perheellä. Laki lasten päivähoidosta velvoittaa myös päivähoitoa tukemaan perhettä lapsen kasvatuksessa. Maahanmuuttajataustaisten lasten kohdalla tämä tarkoittaa myös sitä, että lapsen oman kulttuurin tuntemusta tuetaan. Lapsen kulttuuri tulee olla osana arkipäivää ja työntekijöiltä tämä velvoittaa kulttuuriin perehtymistä ja sen arvostamista. Vanhemmille tulee myös kertoa äidinkielen ja oman kulttuurin merkityksen tärkeydestä lapsen oppimisen ja kehityksen kannalta. Yhdessä lapselle luodaan mahdollisuudet kasvaa sekä omassa kulttuuripiirissään että osana suomalaista yhteiskuntaa. Yhteistyö vanhempien kanssa nähdään tärkeänä ja erityisen tärkeää on tutustuttaa heidät suomalaisen varhaiskasvatuksen tavoitteisiin ja periaatteisiin. Varhaiskasvatuksen työntekijän tulee huomioida samalla myös lapsen ja perheen kulttuurilliset erityispiirteet. Tässä tarvitaan hyvää kulttuurista ymmärrystä, jonka avulla lasten tarpeita ja vanhempien asettamia tavoitteita pystytään yhdessä työntekijöiden ja vanhempien kanssa käsittelemään tasavertaisesti ja vastavuoroisesti. (Stakes 2005, 39 - 40.; Kivijärvi 2016, 249, 252.)

Koska lapsella on oikeus kasvaa kahteen kieleen ja kulttuuriin, tulee tämä ottaa myös varhaiskasvatuksessa huomioon. Kasvattajan tulee pohtia tapoja, joilla tukea lapsen omaa äidinkieltä ja kulttuuria. Lapsen kotoutuminen edistyy myös oman äidinkielen ylläpidon kautta. Lisäksi äidinkieli vahvistaa lapsen kulttuuri-identiteettiä ja persoonallisuuden kehittymistä. Uuden kielen oppimisen kannaltakin oman äidinkielen ylläpito on tärkeää, sillä se toimii perustana kielen oppimisessa. Ideaalitalanne olisikin, että päiväkodissa olisi lapsen äidinkieltä osaava työntekijä. Lapselle pitää luoda tilanteita, joissa hän pääsee puhumaan äidinkieltään muissakin kuin opetustilanteissa. (Kivijärvi 2016, 255 - 256.) Esimerkiksi päivähoiton aloituksessa lapselle toisi turvaa hänen äidinkieltään puhuva työntekijä tai samaa kieltä puhuvat lapset. Lapsi tai aikuinen, joka puhuu päiväkotiin tulleen lapsen kanssa samaa kieltä, voi auttaa häntä

uusien asioiden opettelussa omalla äidinkielellään. Useiden kielten kuulemisesta päiväkodissa on myös muille lapsille hyötyä, sillä heidän tietoisuus erilaisista kielistä kasvaa. Varhaiskasvatuksen tilanteet, joissa lapsi saa käyttää omaa kieltään, eivät ikävä kyllä aina ole mahdollisia. Näissä tilanteissa korostuu perheen rooli lapsen äidinkielen ylläpidossa. Kuitenkin lapsen äidinkieltä voidaan hyödyntää tällaisissakin tilanteissa esimerkiksi tuomalla päiväkotiin kirjoja lapsen äidinkielellä. (Halme & Vataja 2011, 18.)

2.3 Päivähoidon aloitus

Päivähoidon aloitus on tärkeä etappi jokaisen lapsen elämässä, mutta varsinkin maahanmuuttajataustaisen lapsen kohdalla tähän kannattaa kiinnittää paljon huomiota. Tärkeää on etenkin vanhempien kanssa tehtävään yhteistyöhön panostaminen. (Kivijärvi 2016, 253.) Monesti maahanmuuttajataustaiset perheet tarvitsevat myös apua päivähoitopaikan hakemisessa ja lomakkeen täyttämässä. Päivähoitopaikan valinnassa kannattaa miettiä, mikä on parasta lapsen kehityksen kannalta. Usein lapsen äidinkieltä puhuvat työntekijät helpottavat päivähoitoa aloitusta ja tukevat lapsen äidinkieltä. On kuitenkin varmistettava, että ryhmässä on tarpeeksi suomea äidinkielenään puhuvia lapsia. (Halme & Vataja 2011, 79.)

Maahanmuuttajataustainen lapsi tarvitsee aikaa ja tukea, jotta hän pääsee sisään vieraaseen kieliympäristöön ja kulttuuriin. Päivähoidon aloitus on tärkeää suunnitella huolellisesti. Lapselle tulee antaa aikaa tutustua rauhassa uuteen ympäristöön. (Halme 2011, 87.) Tärkeää on riittävän pitkä tutustumisaika. Jos mahdollista vanhemmat kannattaa pyytää mukaan ryhmän arkeen. Työntekijät näkevät myös, miten vanhemmat toimivat lapsen kanssa. Lisäksi vanhemmat ja työntekijät pääsevät tutustumaan toisiinsa. Pehmeä lasku voi alkaa siten, että ensimmäisinä päivinä lapsi voi olla leikkimässä ulkona ja vähitellen aikaa pidennetään. Riittävän pitkän tutustumisjakson lisäksi omahoitajan on todettu helpottavan lapsen päivähoitoa aloittamista. Omahoitajan kanssa lapsi voi tutustua vertaisryhmään ja muihin aikuisiin. Tämä antaa lapselle turvaa. Lapsi voi myös tuoda esimerkiksi jonkun pehmolelun kotoaan tuomaan turvaa. (Halme & Vataja 2011, 79 – 80.)

Päivähoidon aloituskeskustelu on hyvä pitää tarvittaessa lapsen kotona. Kotona pidettävä alkukeskustelu tukee lapsen kiintymistä omahoitajaan. Päivä-

kodin tutustumiskäynnillä vanhemmille on hyvä esitellä päiväkodin tilat ja henkilökunta. Lisäksi kannustetaan vanhempia katsomaan yhdessä lapsen kanssa kalenterista päivä- ja viikko-ohjelma. Tämä auttaa lasta valmistautumaan uuteen päivään. Päiväkodin antamat viestit vanhemmille on hyvä antaa sekä suullisesti että kirjallisesti. Usein suomen kieltä taitamattoman vanhemman kanssa voidaan käyttää apuna kuvia. Ruokailun suhteen vanhemmilla saattaa olla erikoistoiveita. Onkin tärkeää jutella jokaisen perheen kanssa ruokavaliosta. Lasta ei saa pakottaa syömään, vaan häntä voi rohkaista maistamaan eri ruokia. Tässäkin korostuu turvallisuuden tunne. Lapsen kulttuuriin sisältyvät ruokailutavat voivat olla hyvin erilaisia. Päivähoidossa kuitenkin tulee ohjata lasta suomalaisiin ruokailutapoihin. Toinen asia, joka voi aluksi olla hankalaa, on sään mukainen pukeutuminen. Vanhempien kanssa keskustellaan, miten eri keleillä pukeudutaan ja heille voi tarvittaessa näyttää kuvia vaatteista sekä antaa tietoa, mistä hankkia vaatteita. On tärkeää keskustella vanhempien kanssa ulkoilun terveydellisestä merkityksestä, koska osalle vanhemmista voi tulla yllätyksenä, että päivähoitossa ulkoillaan säällä kuin säällä. (Halme & Vataja 2011, 80 – 82.)

Joskus lapsen pukeutumiseen liittyy monia arvostuksia ja pukeutumisella voi olla uskonnollinen merkitys. On tärkeää avata nämä muille lapsille, ja näin ehkäistään mahdollisia kiusaamisia. Lapselle on myös annettava pukeutumiseen ja riisumiseen oma rauhallinen tila, jos se on tarpeen. Myös wc-intimiteettiin on kiinnitettävä huomiota. (Halme & Vataja 2011, 82.) On tärkeää, että lapsi pystyy tuntemaan olonsa turvalliseksi ja tervetulleeksi, vaikkei hän ymmärtäisi kaikkea. Vasta tämän kaiken jälkeen uuden kielen oppiminen voi alkaa. Aikuisen tehtävänä on aluksi tukea lasta. Työ on vastuullista, koska lapsi tarvitsee lähelleen sensitiivisen ja läsnä olevan kasvattajan, joka vastaa lapsen tarpeisiin. Työntekijältä vaaditaan sekä herkkyyttä että pedagogista osaamista tunnistaa suomen opetukseen sopivat tilanteet. (Halme 2011, 87.)

2.4 Uuden kielen oppiminen

Maahanmuuttajataustaisen lapsen osallistuessa varhaiskasvatukseen hänen mahdollisuutensa oppia suomen kieltä laajenevat. Päiväkodissa lapsella on mahdollisuus oppia uutta kieltä arkisissa tilanteissa yhdessä muiden lasten sekä päiväkodin kasvattajien kanssa. Kuitenkaan arjen tilanteissa tapahtuva

kielen oppiminen ei riitä, vaan lapsi tarvitsee myös ohjaavaa ja tukevaa opetusta uuden kielen oppimiseen. Kielen kehityksen tukemisesta sovitaan yhdessä vanhempien kanssa lapsen varhaiskasvatussuunnitelmassa. (Stakes 2005, 39.) Suomen kielen osaamiseen vaikuttaa se, kuinka kauan lapsi on ollut suomenkielisessä ympäristössä ja miten hän on kieltä oppinut. Riippumatta lapsen kielen tasosta, tulisi lapsen kokea olevansa tasavertainen muiden ryhmän lasten kanssa. (Kivijärvi 2016, 254.)

Kielten oppiminen on rinnakkaista, samanaikaista tai peräkkäistä. Samanaikaisesta kielenoppimisesta voidaan puhua silloin, kun lapsi oppii kahta kieltä ympäristössään ennen kolmea ikävuottaan. Useissa tapauksissa lapset oppivat kielet peräkkäin ja uusi kieli opitaan vasta päiväkodissa. Toisen kielen oppiminen on prosessiltaan samantapainen kuin ensimmäisen kielen oppiminen, sillä kielet kehittyvät samansuuntaisesti. (Halme 2011, 90.) Jokaisella lapsella on motivaatio oppia kieltä. Ensimmäistä kieltä opetellessaan lapsi saa rohkaisua ja kannustusta ympäristöstä, eikä hänen virheisiinsä kiinnitetä niin paljon huomiota. Toisen kielen kohdalla saatetaan kiinnittää liikaa huomiota lapsen tekemiin kielellisiin virheisiin ja lasta ei rohkaista tarpeeksi kielen käyttöön. Lapsi saattaa myös tuntea, että hänellä on kiire oppia uutta kieltä. Tätä painetta voivat luoda vanhemmat, muut lapset, opettajat sekä päivähoito- ja koulusysteemi. (Halme & Vataja 2011, 21.) Maahanmuuttajataustaisten lasten kohdalla tulisikin muistaa, että kielen oppiminen vie vuosia. Tärkeää on, ettei lapsen muita kykyjä aliarvioida kielitaidon perusteella. (Halme 2011, 92.)

Uuden kielen oppimisen alkuvaiheessa on tyypillistä, että lapsi harjoittelee kieltä mielessään, muttei tuota vielä itse puhetta. Tätä sanotaan hiljaiseksi kaudeksi. Usein kausi kestää kauemmin lapsilla, jotka ovat hiljaisia ja ujoja. Kestoltaan hiljainen kausi voi olla muutamasta kuukaudesta jopa vuoteen. Päivähoidon aloituksessa on myös normaalia, että lapsi puhuu aikuisille ja muille lapsille omaa äidinkieltänsä. Lapsi ei ymmärrä, että muut eivät osaa hänen kieltänsä ja alkuun myös kielten sekoittuminen puheessa on normaalia. Vaikka kielen oppiminen voi vaikuttaa hitaalta, lapsi kerää ja havainnoi kieltä vähitellen. Lopulta lapsi alkaa tuottamaan itse kieltä. Aluksi lapsi oppii tuottamaan yksittäisiä sanoja, kunnes lopulta hän omaksuu peruskommunikaatiotaidot uudella kielellä. (Halme 2011, 90 - 91.)

Kielen osaaminen voidaan jakaa kahteen osaan, pintasujuvuuteen ja ajattelu- kieleen. Lapsi oppii ensimmäiseksi pintakielen kuuntelemalla ja jäljittelemällä muiden puhetta. Pintakielellä lapsi selviytyy arjen toiminnoista ja vuorovaiku- tustilanteista. Varsinkin pienet lapset oppivat pintakielen, eli arkikielen melko helposti muutamassa vuodessa. Vaikka lapsi puhuisi sujuvasti ja ääntämi- sessä ei olisi paljon virheitä, voi puhe olla sisällöltään ja sanastoltaan vielä hy- vin yksinkertaista. Lapsi saattaa ymmärtää vain asiat, jotka ovat hänelle en- nestään tuttuja. Nopea puhekielen oppiminen ei siis tarkoita sitä, että kielen syvemmät tasot olisi opittu. Ajattelukielen eli akateemisen kielen oppimiseen tarvitaan enemmän aikaa. Ajattelun kieli on arkikieltä abstraktimpaa ja yleensä sen opetteluun kuluu kolmesta kahdeksaan vuotta. Aikaan vaikuttaa lähtökie- len ominaispiirteet, yksilöllinen kielen oppimisen kyky sekä lapsen ikä. Ajatte- lun kieltä lapsi tarvitsee koulumaailmassa, jotta hän pystyy seuraamaan ope- tusta. (Halme 2011, 91; Halme & Vataja 2011, 21 - 22.)

Uuden kielen oppiminen ei ole aina suoraviivaista. Taantumavaiheet kuuluvat osaksi oppimista. Lapsi käy kielen oppimisen aikana läpi vaiheen, jossa hänen kielitaitonsa on kielitaidottomuuden ja sujuvan kielitaidon välissä. Tätä vaihetta voidaan kutsua välikielen vaiheeksi. (Halme & Vataja 2011, 22.) Kielen taantu- mavaihe voi syntyä esimerkiksi silloin, kun lapsi palaa kesälomalta takaisin päiväkotiin. Tällöin suomen kielen oppimisessa on ollut hitaampi vaihe, kun lapsi on käyttänyt loman aikana aktiivisemmin omaa äidinkieltään. (Halme 2011, 91.)

3 LIIKUNTA OSANA VARHAISKASVATUSTA

3.1 Liikuntakasvatus

Varhaisvuosien liikuntakasvatukselle on luonteenomaista, että lapsilla on si- säinen halu ja tarve liikkua. Lapsella on siis fysiologinen tarve liikkua. Näin ol- len lasta ei usein tarvitse erikseen motivoida liikkumaan. Lapsilla itsellään on voimavarana ennakkoluuloton kokeileminen. Tämä onnistuu kuitenkin vain, jos lapsi tuntee olevansa turvassa ja kokee, että hänestä välitetään. (Sääks- lahti 2003, 38.) Jotta varhaiskasvatus olisi suunnitelmallista sekä lapsen koko- naisvaltaista kasvua ja kehitystä tukevaa, on toiminnan monipuolisuus sekä lapsilähtöisyys varmistettava huolellisella suunnittelulla. Varhaiskasvatukseen

sisältyvän liikuntakasvatuksen on oltava lapsilähtöistä, monipuolista ja tavoitteellista. Tällä tavoin voidaan tukea lapsen fyysistä, psyykkistä, emotionaalista ja sosiaalista kehittymistä. (Pönkkö & Sääkslahti 2016, 150.)

Hyvä varhaiskasvatusympäristö on sellainen, joka vahvistaa lapsen luonnollista liikkumisen halua, herättää lapsissa halua oppia ja innostaa kehittämään omia taitoja. Ympäristön pitää olla sopivan haasteellinen sekä liikkumaan ja leikkimään motivoiva. Liikuntavälineiden on oltava lasten käytettävissä myös omaehtoisen ja vapaan liikunnan ja leikin aikana. Tilojen suunnittelussa ja käytössä suuri merkitys on muunneltavuudella, koska lapsi tarvitsee tilaa. Lapsilla on oltava mahdollisuus myös sisätiloissa vauhdikkaaseen liikkumiseen, leikkiin ja peliin. (Stakes 2005, 23.) Varhaiskasvatuksen liikunnan suositusten mukaan päivähoiton toimipaikoissa on oltava lasten liikunnan perusvälineistö (Nuori Suomi ry 2005, 28).

Kasvattajayhteisön toiminnassa tärkeää on, että lapsille annetaan mahdollisuus päivittäiseen liikuntaan. Kasvattajien tehtävänä on luoda lapsille liikunnallisesti virikkeellinen kasvatusympäristö, poistaa liikunnallisia esteitä ja opettaa turvallista liikkumista lapsen toimintaympäristössä. Kasvattajien on tärkeää osata hyödyntää erilaisia opetustyyliä ja havainnoida jokaisen lapsen motorista kehittymistä. Kasvattajayhteisön yhteinen pohdinta liikunnan tärkeydestä lasten oppimiselle luo perustan laadukkaalle liikuntakasvatuksen toteutukselle ja liikuntamyönteiselle toimintakulttuurille. (Stakes 2005, 22 – 23.)

Liikuntakasvatuksen päätavoitteina voidaan nähdä olevan, että varhaisvuosien aikana lasta autetaan muodostamaan positiivinen suhde omaan kehoonsa. Samalla tuetaan lapsen myönteisen käsityksen muodostumista itsestä liikkujana. (Pönkkö & Sääkslahti 2016, 141 – 142.) Liikunnan lähtökohdina on motoristen perustaitojen monipuolinen harjoittelu ja kehittäminen. Näitä perustaitoja voidaan harjoittaa eri tavoin erilaisissa ympäristöissä. Olenoista on, että kasvattaja luo lapsille mielekkäitä ja asteittain vaikeutuvia haasteita tarjoavia oppimisympäristöjä. Samalla kasvattaja ohjaten ja auttaen hienovaraisesti yhdessä oppimisympäristön kanssa auttaa lapsia löytämään oikeat liikemallit. (Sääkslahti 2003, 38.) Varhaiskasvatuksen liikunnan suositusten mukaan lapsille on järjestettävä ohjattua liikuntaa kaksi kertaa viikossa. Tähän sisältyy yksi tuokio sisällä ja yksi ulkona. (Nuori Suomi ry 2005, 24.)

Varhaiskasvatuksessa työskentelevien ammattilaisten on suunniteltava ja järjestettävä tavoitteellista ja monipuolista liikuntakasvatusta päivittäin (Sosiaali- ja terveysministeriö ym. 2005, 16). Tämän toteuttamiseksi on lasten päivä aikataulutettava ja toiminta organisoitava niin, että lapsella on mahdollisuus liikua sekä sisällä että ulkona omaehtoisesti ja myös saada ohjattua liikuntaa. Ohjatun liikunnan voi aloittaa joka päivä aamuvoimistelulla. Tähän voidaan valita vähän tilaa vieviä liikuntatehtäviä- ja leikkejä yksin ja yhdessä. Liikuntatehtävät ja leikit voidaan integroida vaikka musiikkiin ja äidinkieleen. Taukoliikuntaa suositellaan päivän aikana siirtymä- ja odotustilanteissa tai pidempään kestävästä istumisesta. Tässä toiminta organisoidaan ja toteutetaan kuin aamuvoimistelussa. Lisäksi ohjattu liikuntatuokio toteutetaan viikon aikana kerran sisällä ja kerran ulkona. Toiminnalle on tavoitteet, joiden mukaan se suunnitellaan. Toteutus tapahtuu jaetussa lapsiryhmässä ja lasten yksilölliset tarpeet huomioidaan. (Pönkkö & Sääkslahti 2016, 144.)

Omaehtoisen ulkoliikunnan aikana lapsille on usein tarjolla vuodenaikaan sopivia välineitä. Aikuiset kannustavat ja ovat mukana leikeissä ja peleissä tarpeen mukaan. Sisällä liikkuminen taas edellyttää työntekijöiden ja lasten yhteisiä sopimuksia tiloista, ajankohdasta ja välineiden käytöstä. Lapset voivat vaikka rakentaa teline- ja taitoratoja huonekaluista ja vanteista. Erilaiset retket lähipuistoon ja metsään yhdistettynä luontokasvatukseen sekä liikunnalliset teemapäivät ja perheliikunta monipuolistavat lasten liikkumismahdollisuuksia. (Pönkkö & Sääkslahti 2016, 144.)

Liikunnassa ja sen toteuttamisessa tulee ottaa huomioon kehonkielen tulkitseminen ja viestintä, johon vaikuttavat kulttuurin tuomat erot. Eri kulttuureissa on hyvinkin erilaiset viestinnän tyylit. Esimerkiksi katsekontaktin ottaminen on suomalaisessa kulttuurissa tärkeä osa, mutta maahanmuuttajataustaisen lapsen kulttuurissa se voi olla epäsoveliaista. (Pollari & Koppinen 2011, 40 – 43, 95 - 97.) Liikuntatuokion pitämisessä opettajan on hyvä hyödyntää mahdollisimman paljon kehonkieltä esimerkiksi näyttämällä, miten liike toteutetaan. Lapset voivat näin oppia havainnoimalla opettajaa. Lisäksi he voivat oppia katsoamalla toisten lasten liikuntasuorituksia. Sanattoman viestinnän lisäksi on opettajan hyvä käyttää maahanmuuttajalasten kanssa mahdollisimman selkeää suomen kieltä. Selkokieli on opettajalle hyvä apuväline ja se on yleisikieltä yksinkertaisempaa sekä helposti ymmärrettävää. (Siljamäki 2013, 420 – 421.)

3.2 Liikunnan merkitys oppimiseen

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa on kirjattu neljä lapselle ominaista tapaa toimia ja ajatella. Näitä ovat leikkiminen, tutkiminen, taiteen ilmaiseminen sekä liikkuminen. Luonteva toiminta, kuten liikkuminen, vahvistaa lapsen hyvinvointia ja käsitystä itsestään. Mielekkäällä tavalla toimiessaan lapsi myös tuo esille ajatteluaan ja tunteitaan. Toiminnan toteutuksessa ja suunnittelussa on hyvä ottaa huomioon lapselle ominaiset toiminnan tavat. Toiminnassa tulee toteutua kielen merkitys, sisällölliset orientaatiot ja lapsen oppiminen. Tärkeänä pidetään, että kasvattajat osaavat hyödyntää erilaisia opetustyyliä rinnakkain. Liikunnallisten taitojen yhdistäminen opetukseen lisää lasten oppimisen mahdollisuuksia. (Nuori Suomi ry 2005. 20, 23.)

Liikunta on kaikille lapsille tärkeää. Liikunnan ja toiminnan kautta lapsi oppii paljon motorisia taitoja, erilaisia asioita ja käsitteitä. Usein liikunta on myös osa leikkiä, jossa sosiaaliset suhteet ja vuorovaikutus kehittyvät yhteisten pyrkimysten, säännöistä sopimisen ja yhdessä ajattelemisen kautta. Kehollinen ja toiminnallinen oppiminen edistää luovia prosesseja. (Helsingin kaupungin neuvolatyö, varhaiskasvatus ja alkuopetus 2012, 12.) Liikunta on siis tärkeä kasvuympäristön tarjoama oppimisväylä. Viime vuosien aikana tutkimus liikunnan ja oppimisen yhteyksistä on lisääntynyt huomattavasti. Suomessa liikkumisen yhteyksiä on selvitetty esimerkiksi LIKES-tutkimuskeskuksen Liikunta ja oppiminen: elämänkulkunäkökulma lapsuudesta varhaisaikuisuuteen -tutkimushankkeessa. Viimeaikaiset tutkimukset ovat myös lisääntyvässä määrin pyrkineet selvittämään liikunnan vaikutuksia lasten ja nuorten tiedolliseen toimintaan ja oppimiseen. (Kantomaa, Syväoja & Tammelin 4/2013, 13.)

Fyysisen aktiivisuuden on havaittu vaikuttavan positiivisesti lasten tiedolliseen toimintaan, kuten muistiin, tarkkaavaisuuteen sekä yleisiin tiedonkäsittely- ja ongelmanratkaisutaitoihin. Säännöllinen liikunta kasvattaa aivoissa olevien hiussuonten määrää ja synnyttää uusia hermosoluja, erityisesti hippokampukseen, joka on oppimisen keskus. Lisäksi muutokset aivoissa kehittävät positiivisia selviytymismenetelmiä ja vaikuttavat myönteisesti oppimisen kannalta tärkeiden tunteiden syntymiseen. Liikkumisen kautta lapsi hankkii uusia kokemuksia, jotka kehittävät tiedollista toimintaa ja tukevat kielellistä kehitystä. (Kantomaa ym. 4/2013, 14.)

Sosiaalinen vuorovaikutus on eräs tekijä, jonka kautta liikunnan hyödyt siirtyvät oppimiseen. Liikunta tarjoaa mahdollisuuksia sosiaaliseen vuorovaikutukseen ja tämä voi selittää liikunnan ja oppimisen välistä yhteyttä. Liikunta kehittää lapsen kykyä kuunnella ja noudattaa ohjeita, odottaa vuoroaan, sekä valita tilanteeseen sopivat toimintatavat. Lisäksi liikunta tarjoaa mahdollisuuksia tunteiden purkamiseen ja käsittelemiseen. Parhaimmillaan se kehittää ryhmäytötaitoja, itseohjautuvuutta ja kykyä toimia erilaisten ihmisten kanssa. (Kantomaa ym. 4/2013, 14 – 15.)

Useat tekijät voivat välittää liikunnan ja oppimisen yhteyksiä. Liikkumisen ja oppimisen yhteyttä tulisikin tarkastella kokonaisvaltaisena, vuorovaikutuksellisen prosessina, jossa sekä biologiset, psyykkiset, sosiaaliset että erilaiset tilannetekijät yhdessä vaikuttavat liikunnan ja oppimisen väliseen yhteyteen. (Kantomaa ym. 4/2013, 15.) Ruumiillinen oppiminen ja kehon liike ovat vastasyntyneelle ensimmäisiä kokemuksia olemassaolostaan. Kehonkieli on alkuperäisin viestinnän muoto. Tämä kokonaisvaltainen tapa nähdä ja kokea maailmaa tulisi liittää osaksi opetusta. Lasten, joilla on vaikeuksia oppimisen alueella, on vaikea osoittaa osaamistaan. Toiminnalliset taidot kuten esimerkiksi liikunnalliset taidot ovat monelle tulevaisuudessa tukea antavia taitoja. Liikunnan mahdollisuuksia opetusmenetelmänä tulisi siis korostaa ja liikunta nähdä laaja-alaisena oppimisen kanavana ja välineenä. (Huisman & Nissinen 2005, 31 – 32.)

Kaikenikäisten maahanmuuttajien kannalta liikunnalla on todettu olevan merkitystä oppimiseen monella eri tasolla. Liikunnalla nähdään olevan vaikutusta suomen kielen sekä yhteisten toimintatapojen oppimiseen. Lisäksi liikunnan kautta maahanmuuttajat luovat uusia sosiaalisia verkostoja ja oppivat tätä kautta sosiaalisia taitoja. Maahanmuuttajat saavat myös liikunnasta onnistumisen kokemuksia, joiden kautta itsetunto kohenee. Kotoutumisen kannalta liikunnalla nähdään olevan myös suuri merkitys maahanmuuttajien kohdalla. Liikunnan kautta maahanmuuttaja saa oppimisen kokemuksia sekä kokee itsensä osaavaksi. Tämä voi olla hyvin tärkeää maahanmuuttajataustaiselle lapsellekin esimerkiksi päivähoiton aloituksessa. Lapselle on tärkeää saada onnistumisen kokemuksia. Lapsi ei välttämättä osaa vielä kieltä ollenkaan eikä ole sisäistänyt vielä päiväkodin toimintatapoja. Tärkeää on, että hän saa kokea onnistuvansa edes jossain. Liikunta on tähän sopiva keino, sillä yhteistä

kieltä ei alkuun tarvita. Liikunnassa tärkeintä on, että se on monipuolista ja hauskaa. (Maijala & Fagerlund 2012, 16, 50.)

3.3 Liikunnan ja kielen yhteys

Monipuolinen liikunta kehittää lapsen kielellistä osaamista. Kielen kehitys on läheisessä yhteydessä motoriseen kehitykseen. Liikunnan avulla pystytään tukemaan lapsen kognitiivisten taitojen kehittymistä. Liikuntaharjoitteisiin voidaan näin sisällyttää tekijöitä, jotka liittyvät suoraan kognitiivisiin taitoihin, kuten sanavarastoon ja käsitteisiin sekä auditiiviseen ja visuaaliseen muistiin. (Halme & Vataja 2011, 33.) Liikunnan avulla lapset saavat konkreettisen kokemuksen siitä, mitä käsite tarkoittaa. Liikunnan käyttöä opetusmenetelmänä suositellaankin, sillä lapsille paras tapa oppia uusia asioita on koko kehon liike. Koko kehon liike ja kielellisten ilmaisujen käyttö tuovat kielen lähemmäksi lasta. (Pulli 2006, 8 - 9.)

Parhaimmillaan liikunta on lapselle kielen oppimisen väline ja kieli on ajattelun väline. Näin ollen voidaan ajatella, että liikunta on osa ajattelun kehittymisen kokonaisuutta. Tutkimuksissa ja käytännön kokemuksissa on todistettu, miten lapsi voi oppia helpommin lukemaan, jos hän on saanut harjoitusta kielellisen tietoisuuden eri osa-alueilla. Liikunnallisen toiminnan avulla kielen eri osa-alueisiin tutustuminen tapahtuu vuorovaikutuksessa muiden kanssa, konkreettisesti ja kielellä leikitellen. Tätä kautta oppiminen on myös hauskaa ja lapselle mielekästä. Lapsi kiinnostuu paljon helpommin kirjoitetusta kielestä, jos luettu teksti liittyy toimintaan ja itse tekemiseen tai jos siihen liittyy konkreettinen viesti. Esimerkiksi lapset ovat saattaneet ensimmäisinä kirjoituksinaan kirjoittaa ostoslistaa äidin tai isän kanssa. Esiopettajat taas ovat esimerkiksi käyttäneet kokosana-menetelmän tukena kuvallisia verbi-kortteja. He ovat piilottaneet kuvan ja huomanneet, että tekstiin liittyvä viesti esimerkiksi juokse, hypää tai heitä, on saanut lapset kiinnostumaan kirjoitetusta kielestä. Lapset haluavat tietää, mitä kortissa lukee, jotta he voivat toimia sen mukaan. Tällainen toiminta liittyy sosiaaliseen kanssakäymiseen ja yhteiseen leikkiin. Lisäksi kirjainten ja geometristen muotojen tekeminen omalla kehollaan on hauska tapa oppia. (Pulli 2001, 112 – 114.)

Liikkeellä on myös merkitystä tavuttamisen kannalta. Liikkeen rytmi tuo pohjaa tavu-, sana- ja lorurytmin oppimiselle. Liikunta-aiheisten lorujen avulla kielen

opettelemisesta saadaan toiminnallista ja parhaassa tapauksessa liikunnalliset leikit motivoivat lapsia toistamaan opeteltavia asioita. Lorujen kautta moni leikki saa uuden ulottuvuuden ja mikä parasta, lasten omaan toimintaan liittyvät lorut rohkaisevat heitä itse keksimään uusia lorun pätkiä. Lorujen opetelussa on hyvä toimia niin, että liikkeet yhdistetään loruun pikkuhiljaa. Lorujen kautta on mahdollista tutustua sekä kielen muotoon että merkitykseen. Lisäksi satujumppaa voidaan pitää yhtenä lapsen tapana opetella kieltä tai ilmaista itseään. Hyvin suunniteltuna satujumppa voi edistää kielenoppimista, kielellisen tietoisuuden heräämistä ja itseilmaisun oppimista. (Pulli 2001, 63, 115.)

Varsinaisissa liikuntatilanteissa käytettävät käsitteet laajentavat lapsen sanavarastoa. Leikeissä käytettävät eri välineet edistävät esimerkiksi lapsen värien ja muotojen oppimista. Liikunta voi olla myös opetusmenetelmä, jolloin asiaa tarkastellaan tietoisesti nimenomaan liikkeen keinoin, esimerkiksi tavurytmin opettelussa. Lisäksi liikuntaa voidaan käyttää tietoisena työtapana edistämään kielellisten käsitteiden oppimista, vaikka liike itsessään ei olisikaan käsitteen oppimisen kannalta tarkoituksenmukainen. Perusteluna tälle on se, että liikunta on hauska tapa tutustua kieleen ja lapsi saa enemmän aikaa liikkumiselle. (Pulli 2001, 116.)

Oppimistyyleillä on iso merkitys siihen, millä tavoin lapsi omaksuu parhaiten uuden asian, kuten kielen. Oppimistyyleistä kinesteettisessä oppimisessa asioita hahmotetaan parhaiten tekemisen ja oman kehon kautta. Tärkeää on liikkuminen, itse tekeminen ja kokeminen. Kinesteettisesti oppiva tarvitsee opetuksessa koko kehon kattavia fyysisiä harjoituksia esimerkiksi erilaisia liikuntaleikkejä. Joillakin yksi oppimistyyli voi näkyä muita vahvemmin. Esimerkiksi lapsi, joka on kinesteettinen oppija, pystyy paremmin säätelemään keskittymistään ja tarkkaavaisuuttaan, jos saa käyttää kehoaan opetuksessa. Maa-hanmuuttajataustaisten lasten opetusta suunnitellessa on tärkeää ottaa huomioon lasten erilaiset oppimistyylit. Jossain kulttuureissa lapset ovat tottuneet käyttämään kinesteettistä aistikanavaa. Tällaiset lapset ovat usein vauhdikkaita ja tottuneet liikkumaan paljon eikä heille ole helppoa pysyä pitkään paikallaan. Tärkeää olisi tuoda opetustilanteisiin luvallista liikkumista, jotta näidenkin lasten olisi helpompi keskittyä opetukseen. Yhteiset tuokiot voivat sisältää esimerkiksi sanarytmien tömistelyä jaloilla tai liikunnallisia pieniä tehtä-

viä. Lasta voi pyytää käymään koskettamassa jotain tiettyä esinettä, jolloin liikunnallisuus ja oppiminen yhdistyvät. Kielen opetuksessa voidaan hyödyntää paljon jumppasalia ja metsäretkiä. (Halme & Vataja 2011, 38 - 40.)

Liikuntatilanteet tarjoavat kaiken kaikkiaan toiminnallisuutensa vuoksi ainutkertaisen mahdollisuuden oppia suomea toisena kielenä. Kielen oppimisen tukeminen vaatii aikuiselta tiedostavaa ja ohjaavaa otetta. Lapsen omaa puheen tuottamista kunnioitetaan ja rohkaistaan häntä siihen. Liikunnan toteutuksessa on tärkeää oman tekemisen sanoitus, eli esimerkiksi liikkeiden ja kehollisten tunteusten sanalliset kuvaukset tai etäisyyksien, nopeuksien, suuntien ja voimakkuuksien arviointi ääneen. (Pulli 2013, 14 – 15.) Kielen oppimisen ja liikunnan välistä suhdetta on tähän mennessä tutkittu hyvin vähän. Silti empiriset tutkimukset ovat osoittaneet, että kielen toimintatason ja liikunnan välillä olisi yhteys. Tämän takia liikunnallista toimintaa pidetään tärkeänä kielen tukemisessa ja sen oppimisessa. (Moser & Wenger 2005, 52, 59.)

4 KIELEN TUKEMINEN

4.1 Suomen kielen tukeminen päiväkodin arjessa

Päiväkodin arjessa tapahtuvan toiminnan tulee olla lapsen itsetuntoa, vuorovaikutussuhteita, kehityksen eri osa-alueita sekä kielen kehittymistä tukevaa. Arkisetkin tilanteet, kuten ruokailut, tulee nähdä vuorovaikutusta tukevana. Kaikesta toiminnasta, oli se sitten vessassa käyntiä tai ulos lähtemistä, tulisi tehdä kieltä tukevaa ja tavoitteellista. Tärkeää on myös kiireettömyyden luominen ja asioiden kertaaminen. Lyhyet ja selkeät ohjeet sekä kuvitetut toiminnat auttavat lasta selviytymään arjen askareista. (Kivijärvi 2016, 252, 254; Alijoki 2011, 81 - 82.)

Varsinkin päivähoidon aloituksessa on tärkeää, että lapselle luodaan sellainen ympäristö, jossa hän pystyy toimimaan myös ilman yhteistä kieltä. Päiväkotipäivän kulun ymmärtämisessä voi käyttää apuna erilaisia kuvakortteja, joilla lapsi pystyy hahmottamaan päivän tapahtumat ilman kieltä. Sama päivärytmi ja sen ymmärtäminen auttaa lasta myös ennakoimaan tulevia tilanteita. Lapsen ymmärtämistä tukee tapahtumien selkeys, toiminnallisuus ja havainnollisuus. Nämä antavat lapselle mahdollisuuden oppia. Tärkeää on siis, että lapsen oppimisen ympäristö on rakennettu hyvälle pohjalle, jolloin oppiminenkin on helpompaa. (Kivijärvi 2016, 253.)

Oppimista voi tarkastella lapsen ja ympäristön välisenä vuorovaikutuksena. Lapsen pieniinkin puheyrytyksiin on syytä lähteä mukaan ja kasvattajan ammattitaitoon kuuluukin kyky arvioida niitä tilanteita, joissa häntä tarvitaan. Kieltä tuetaan parhaalla tavalla silloin, kun lapselta ei vaadita täydellistä suomen kielen osaamista. Tärkeämpää on keskittyä siihen, mitä lapsi osaa, kuin siihen mitä hän ei osaa. (Halme & Vataja 2011, 22 - 23.) Esimerkiksi ruokailutilanteet nähdään hyvänä mahdollisuutena keskustelulle ja myös uuden sanaston oppimiselle. Joissakin tapauksissa voi riittää, että aikuinen on läsnä tilanteessa. Yhdessä tehdessä, kuten syödessä, voi lasten ajatuksia herätellä tilanteen ulkopuolelle, esimerkiksi menneeseen viikonloppuun. Tällä tavoin muodostetaan yhteyksiä nykyisen ja menneen välille. Vuorovaikutteinen ja turvallinen kommunikointi lisää lasten motivaatiota sekä avun pyytämistä. (Korkeamäki 2011, 45.)

Varhaiskasvatuksen ympäristöt, esimerkiksi päiväkodin piha-alue tai lähellä oleva metsä, ovat kielen luontaisen oppimisen kannalta todella suosiollisia. Niissä ei esiinny samanlaisia oppimista rajoittavia tekijöitä kuin koulun oppimisympäristöissä. Lapsi pääsee suotuisassa oppimisympäristössä toteuttamaan hänelle luontaista tutkivaa ja kokeilevaa puoltaan. Kasvattajan tehtävänä on antaa lapselle näitä mahdollisuuksia. On hyvä kuitenkin muistaa, että kieltä kehitetään tietoisesti myös silloin, kun se on liitetty muihin ympäristöihin. Esimerkiksi metsäretkellä opetellaan kuuntelun ja keskustelun taitoja samalla kun tutkitaan luontoa. (Korkeamäki 2011, 42 - 43.)

Kielen tukemiseen otollisia tilanteita ovat myös vuorovaikutustilanteet muiden lasten kanssa, esimerkiksi edellä mainitut ruokailuhetket. Suomea opetteleva lapsi saa oikean puhemallin kuunnellessaan muita lapsia. Kannustamalla ja rohkaisemalla kasvattaja pyrkii saamaan esiin myös niitä lapsia, jotka ovat arkoja käyttämään kieltä. Lasta voidaan kannustaa vuorovaikutukseen myös kysymysten avulla. Kysymysten tulee tukea lasta vastaamaan. Ennakoinnilla vältetään sellaisia tilanteita, joissa lapsi tuntee itsensä turhautuneeksi, koska ei ymmärrä muita tai ei tule itse ymmärretyksi. Näin ollen kasvattajan vastuulla on kommunikaation syntyminen ja vuorovaikutuksen ylläpitäminen. (Alijoki 2011, 84 - 85.) Mitä pienemmästä lapsesta on kyse, sitä enemmän kielen oppiminen arjen tilanteissa korostuu (Kivijärvi 2016, 257).

4.2 Varhaiskasvattajan rooli kielen tukemisen kannalta

Kasvattajan tehtäviin lapsen kielen tukemisessa kuuluu ohjata lapsen havain-
toja, kuvailla ja selittää tapahtumia sekä opettaa erilaisia toimintatapoja. Tämä
on tärkeää lapsen kehityksen kannalta, sillä kieli kehittyy alituisen leikkimi-
sen, tutkimisen, taiteellisen ilmaisemisen ja liikunnan myötä. Kieltä ja uusia
käsitteitä lapsi oppii hänelle tarjottavien mallien avulla. Lisäksi kielen tuke-
miseksi toimintaympäristö tulee olla virikkeellinen, jolloin lapsi voi havainnoida
sekä puhuttua että kirjoitettua kieltä. (Stakes 2005, 20.)

Jokaisen päiväkodin työntekijän tulisi tiedostaa myös se, että he ovat suomen
kielen mallina ja ohjaajana lapsille ja toimivat täten monikulttuurisuuskasvatta-
jina. Eri toiminnoissa ja tilanteissa käytetään kieltä ja havainnollistetaan sitä
eri ilmein ja elein. Tärkeää on järjestää maahanmuuttajataustaiselle lapselle
kielenoppimistilanteita ja käyttää näissä sanastoa vaihtelevasti. Kasvattaja toi-
mii siis kielenopettajana jokaisessa vuorovaikutustilanteessa. (Kivijärvi 2016,
252, 254.) Monikulttuurisessa ryhmässä ovatkin varhaiskasvattajan ja opetta-
jan vuorovaikutus- ja kommunikaatiotaidot erityisen tärkeitä. Kun ei ole yh-
teistä puhuttua kieltä, muu viestintä korostuu. Tällöin sanattoman viestinnän
osuus ja merkitys on entistä suurempi. Tähän kuuluvat esimerkiksi henkilöiden
välinen läheisyys tai etäisyys, katse ja koskettaminen sekä ilmeet, eleet, ää-
nenpainot ja läsnäolo. Opettajan on tärkeätä kiinnittää huomiota omaan vies-
tintäänsä, jotta lapset tuntevat olevansa hyväksytyjä. (Pollari & Koppinen
2011, 95 – 97.)

Yhtenä merkittävänä varhaiskasvattajan tehtävänä kielen tukemisessa on lap-
sen mielenkiinnon herättäminen suomen kieltä kohtaan. Lapsi, joka ei osaa
vielä suomen kieltä, ei pysty ilmaisemaan itseään ja kiinnostuksen kohteitaan
kielellisesti. Tämän takia kasvattajalta tarvitaan joustavuutta ja herkkyyttä,
jotta hän osaa tukea lasta tarvitulla tavalla. Kasvattajan tehtävä on toimia ref-
lektoivasti ja kehittää koko ajan myös tapaansa toimia. Omaan kielen käyttöön
tulee myös kiinnittää huomiota, sillä jos aikuinen käyttää lapsen kanssa toimi-
essaan vain arkikieltä, lapsi oppii ainoastaan sen. Varhaiskasvattajalta vaadi-
taan siis tietoisuutta suomen kielen rakenteista ja niiden käytöstä omassa pu-
heessaan. Tärkeää on käyttää kieltä, joka on innostavaa, selkeää ja johdon-
mukaista. Kasvattajan oma kieli laajenee ja syventyy sitä mukaan, kun lapsen
kielitaito kehittyy. (Halme & Vataja 2011, 26.)

Varhaiskasvattajalla on pedagoginen ja kielellinen rooli toimiessaan maahanmuuttajataustaisen lapsen kanssa. Pedagoginen rooli näkyy toimintatavoissa, joilla opetetaan lapselle fyysisiä ja motorisia perusvalmiuksia. Kielellinen rooli tulee esille, kun valitaan näiden toimintatapojen rinnalle niitä tapoja, joilla kehitetään lapsen kielellistä valmiutta. Haastavaa voi olla toimintatapojen yhdistäminen ja tasapainon löytäminen niiden välille. (Gyekye, Kurki, Lounela, Roms, Sakko & Linna 2005, 5.) Opetuksen tulisi näkyä luonnollisena osana lapsen arkea jokaisessa arkisessa tilanteessa. Kysymykseksi nouseekin, miten hyödynnetään kielen oppimisen tilanteet? Halme ja Vataja käyttävät tähän kysymykseen esimerkkinä pukemistilannetta. Tilanne voidaan rauhoittaa niin, että aikuisella on aikaa toimia vuorovaikutuksessa lapsen kanssa ja tiedostaa toiminnan kielellisen merkityksen. Toisena esimerkkinä on kaupassa käynti. Kauppasanastoa ja kaupassa asiointia on helpompi oppia oikeassa ympäristössä, jossa sisällöt ja merkitykset ovat havaittavissa. Vaikka vastuu opetuksen toteutumisesta on lastentarhanopettajalla. (Halme & Vataja 2011, 25.)

4.3 Kielen opetuksen järjestäminen ryhmä- ja yksilötasolla

Arjessa tapahtuvien vuorovaikutustilanteiden lisäksi kieltä opetteleva lapsi tarvitsee ohjattua toimintaa. Toimintaa voidaan järjestää koko ryhmälle, pienryhmissä tai yksilötasolla. Haasteena toiminnan järjestämisessä voi olla oikeanlaisen toiminnan löytäminen niin, että se tukisi jokaista lasta. (Halme & Vataja 2011, 25.) Huomiota tulisi kiinnittää ryhmäkokoihin, sillä suuret lapsiryhmät ja melu voivat olla suomen kielen oppimista hidastavia ja heikentäviä tekijöitä. Ryhmässä, jossa melutaso on korkealla, lapsi voi kuulla kieltä väärin ja puheen ymmärtämisessä on vaikeuksia. Ryhmäkojoja tulisi säädellä niin, että niillä on positiivinen vaikutus oppimiseen. Tässä tarvitaan pedagogista osaamista. Oppimisesta tulee tehokkaampaa, kun lapsiryhmä jaetaan pienempiin ryhmiin. Pienryhmä luo lapselle mahdollisuuksia käyttää oppimaansa kieltä laajemmin. (Halme 2011, 92.) Suuressa ryhmässä toimiminen voi olla joillekin lapsille hankalaa ja voi olla esteenä sosiaalisten vuorovaikutustaitojen kehitymiselle. Pienryhmä luo lapselle tilaisuuden hengähtää hetkeksi ja tuoda itseään enemmän esille. Lapsi pystyy myös hallitsemaan tilanteita paremmin, kun ympärillä ei tapahdu liikaa. (Alijoki & Pihlaja 2016, 273.)

Myös yksilötoiminta on tärkeä keino lapsen kielen kehityksen tukemisessa. Lapsen kanssa voidaan kaksin harjoitella ryhmässä toimimiseen tarvittavaa

sanastoa, jotta osallistuminen lapsiryhmän toimintaan helpottuisi. Varsinkin hiljaisemmilla lapsilla voi olla aluksi vaikeuksia tuoda itseään esille ryhmässä. (Halme & Vataja 2011, 27.) Yksilöohjaus on lapselle tärkeää varsinkin hoidon alkuvaiheissa, sekä silloin, kun lapsi on ollut kauan poissa hoidosta. Myös siirtymätilanteissa yksilöohjaus auttaa lasta keskittymään ja ymmärtämään paremmin. Aikuinen antaa lapselle mallin, miten toimia ja opastaa toimimaan oikein eri tilanteissa. Lapsen saama yksilöllinen aika aikuisen kanssa tukee hänen itsetuntoa. Yksilöllisen toiminnan myötä myös vuorovaikutteinen lapsen ja aikuisen välinen suhde vahvistuu. (Gyekye ym. 2005, 14, 17.)

Kielen luonnollinen käyttäminen on usein helpompaa leikinomaisissa tilanteissa muiden lasten parissa. Suomen kielen tukemisessa voidaankin hyödyntää myös parityöskentelyä suomen kieltä osaavan lapsen kanssa. Suomea osaava lapsi antaa toiselle lapselle mallin toimia ja tukee toisen lapsen oppimista. Toisen lapsen seurassa kieltä arasteleva lapsi voi uskaltautua myös puhumaan enemmän kuin suuremmassa ryhmässä tai aikuisen seurassa. (Halme & Vataja 2011, 27.)

4.4 Kielen tukemisen menetelmiä

Kielen tukemisessa ja S2-opetuksessa käytetään useita menetelmiä, joita ovat esimerkiksi laulut, sadut, pelit ja ACC-menetelmät, eli puhetta korvaavaa kommunikointi. Menetelmä valitaan aina kielitaidon tason, tavoitteen ja tarpeen perusteella. Tärkeää on pohtia, mitä menetelmällä voidaan saada aikaan. Aistien monipuolinen käyttö eli monikanavainen opetus sopii S2-opetuksen ja kielen tukemisen menetelmäksi hyvin. Monikanavaiset menetelmät, kuten toiminnallisuus ja havainnollistaminen ovat etu kaikille ryhmässä oleville lapsille, eikä niissä aluksi tarvita yhteistä kieltä. Visuaalisten keinojen käyttäminen on tärkeää, sillä pelkkä kuulonvarainen oppiminen on lapselle raskasta. (Halme 2011, 94.)

Satujen kertominen ja kuunteleminen harjoittaa lapsen kielellistä kehitystä. Lastenkirjojen tarinoiden ja teemojen kautta lapsi hahmottaa myös omaa maailmaansa ja käyttäytymistään. Kun lapsi keskittyy kuuntelemiseen, kuullun ymmärtäminen helpottuu ja sanavarasto karttuu. (Hakamo 2011, 60.) On tärkeää valita kirjoja, jotka ovat sisällöltään ja aihepiiriltään lapsen ikätasoa ja mielenkiintoa lähellä. Jos kirjojen valinnassa käytetään kriteerinä vain kielitasoa, voi-

vat lapselle sopivat kirjat olla häntä monta vuotta nuoremmille tarkoitettuja, jolloin kirja ei motivoi lasta oppimiseen. Satuja voidaan käyttää kielen kehityksen tukemisen apuna myös sadutuksen avulla. Sadutuksessa lapsi pääsee itse kertomaan tarinaa, jonka aikuinen kirjaa ylös ja lukee lopuksi lapsen tuottaman tarinan ääneen. Lapsen kertoessa tarinaa itse hän rohkaistuu kielenkäyttäjänä ja pääsee ilmaisemaan itseään monipuolisesti ja aloitteellisesti. Aluksi sadutuksesta voi syntyä vain yhdenkin lauseen satuja ja säännöllisessä sadutuksella voidaan seurata lapsen kielen kehitystä. (Hakamo 2011, 61; Halme & Vataja 2011, 28.)

Musiikkikasvatus kuuluu osaksi lapsen kokonaisvaltaista kasvua ja on osana myös kielen tukemista ja S2-opetusta. Yhdessä laulaminen voi olla esimerkiksi ensimmäinen viestintäväline maahanmuuttajataustaisen lasten kanssa toimiessa. Musiikki tukee lapsen kielen kehitystä, sillä musiikki ja kieli ovat hyvin samanlaisia rakenteeltaan. Musiikin rytmi auttaa hahmottamaan kieltä ja puhetta. Erilaiset musiikkiliikunnalliset leikit auttavat lasta tunnistamaan musiikin ja sanojen rytmiä. (Ruokonen 2011, 67 - 69.) S2-opetuksessa voidaan käyttää menetelmänä esimerkiksi Orff-pedagogiikkaa, joka on lapsilähtöistä musiikkikasvatusta. Orff-pedagogiikassa musiikki yhdistyy liikkeeseen, puheeseen ja tanssiin. Tarkoitus on edetä liikunnan avulla soittoon, lauluun ja tanssiin. Omaa kehoa ja lauluääntä käytetään apuna musiikin tuottamisessa ja niiden kautta lapsi voi kokea onnistumisen elämyksiä. (Halme & Vataja 2011, 33.)

Liikunnan hyödyntämistä S2-opetuksen ja kielen tukemisen menetelmänä on käytetty esimerkiksi KILI-ryhmäkuntoutusohjelmassa. KILI, eli kieli ja liikunta on tarkoitettu kielihäiriöisille lapsille, mutta harjoitukset sopivat myös maahanmuuttajataustaisille lapsille ja osaksi S2-opetusta pienryhmässä. (Halme & Vataja 2011, 32.) KILI:ssä toteutetaan aina samanlaista pohjaa, johon kuuluu aloitus, liikunnallinen osio, kielellinen osio sekä lopetus. Kestoltaan yksi ryhmäkerta on 60 - 90 minuuttia ja KILI-ryhmään kuuluu kerrallaan 3 - 5 lasta. Ryhmää muodostaessa on hyvä ottaa huomioon lasten ikärakenne ja ryhmän toimivuus. Ryhmä kokoontuu yleensä kerran viikossa ja tärkeää on, että toiminta olisi säännöllistä. KILI-materiaaliin on koottu erilaisia liikunta- ja kieliharjoitteita, joilla kaikilla on aina omat tavoitteensa. Ryhmäkerralle valitut tehtävät ja harjoitteet käydään aluksi kuvakortein läpi ja jokaisen harjoitteen jälkeen sitä vastaava kuva käännetään ympäri. Harjoitteiden jälkeen käydään vielä

keskustellen läpi, millaisia harjoituksia on tehty ja lapset saavat valita lempi-harjoituksensa. Lapselle, jolla on ongelmia tuoda itseään esille kielellisesti, toimiminen on ensisijainen käyttäytymismalli. KILI-kuntoutuksessa korostuukin toiminnan ja kielen yhdistäminen. Lisäksi KILI-harjoituksissa on vahvasti esillä yhteistoiminnallisuus. Yhdessä toimiessa tuetaan myös sosiaalisia taitoja ja pienessä ryhmässä näiden taitojen oppiminen on helpompaa. (Isokoski, Lindholm, Lindholm & Vepsäläinen 2004, 8 - 9.)

AAC-keinot, eli puhetta tukevat ja korvaavat kommunikointikeinot ovat myös käytetty menetelmä. Usein käytettyjä puhetta tukevia ja korvaavia keinoja ovat esimerkiksi kuvat, esineet ja tukiviittomat. AAC-keinojen avulla kieltä osaamaton lapsi pystyy itse tekemään aloitteen kommunikoinnissa. Maahanmuuttajataustainen lapsi voi kuvien avulla tuoda esille tahtoaan, toiveitaan ja ajatuksiinsa. Varhaiskasvattaja voi myös kuvin auttaa lasta jäsentämään ja suunnittelemaan toimintaansa. Kuvitettujen tai viitottujen lorujen ja leikkien kautta lapsen on helpompi pysyä toiminnassa mukana. AAC-keinot voivat olla apuna myös päivä- ja viikkorytmin hahmottamisessa. Kuvitettu päiväjärjestys auttaa lasta omatoimisesti ennakoimaan toimintaansa ja jäsentelemään päivän tapahtumia. (Halme & Vataja 2011, 31.)

4.5 S2-opetus

Varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa Suomi toisena kielenä-opetus eli S2-opetus on suomen kielen perusteellista ja säännöllistä opetusta maahanmuuttajataustaiselle lapselle. S2-opetuksen tavoitteena on yhdessä lapsen äidinkielen kanssa vahvistaa hänen monikulttuurisuuttaan ja rakentaa samalla pohjaa toiminnalliselle kaksikielisyydelle. Tavoitteena on saada lapsi myös tietoisemmaksi suomalaisesta kulttuurista. Opetus on tarkoitettu kaikille niille lapsille, joiden suomen kieli ei ole vielä syntyperäisen kielenkäyttäjän tasolla kaikilla osa-alueilla. Kriteerinä opetuksessa on vain lapsen kielitaito, eikä siihen vaikuta esimerkiksi synnyinmaa, kansalaisuus tai ikä. Vaikka lapsi osaisi puhua suomea sujuvasti, ei se tarkoita sitä, että osaaminen on äidinkielen tasosta. Toisen kielen perusteiden oppiminen on tärkeää, jotta kieltä voi hyödyntää oppimisen välineenä jatkossa esimerkiksi lapsen siirtyessä kouluun. Opetusta tulisi järjestää, kunnes lapsi on saavuttanut äidinkielen puhujan tason kaikilla kielen osa-alueilla. (Halme 2011, 93; Halme & Vataja 2011, 24 - 25.)

Suomi toisena kielenä -opetuksen tavoitteena on siis luoda lapselle mahdollisimman toimiva ja ikätasoa vastaava suomen kielen taito. Lapsen tulisi saada olla tasavertainen jäsen lapsiryhmässä ja hänelle pitäisi taata yhdenvertainen mahdollisuus oppimiseen. Päivähoidon tavoitteena on antaa lapselle eri tilanteissa mahdollisuus oppia perussanastoa ja harjoitella suomen kieltä luontevasti. Kun lapsen suomen kielen taito alkaa kehittyä, tavoitteena on saada lapsi ymmärtämään ja käyttämään kieltä aktiivisesti ympäristössään. Oppimisen tavoitteet ovat henkilökohtaisia, sillä oppimisen prosessiin vaikuttavat muun muassa lapsen ikä, äidinkielen taito ja aika, jonka lapsi on viettänyt suomenkielisessä ympäristössä. Jokaiselle lapselle tehdään oma S2-suunnitelma, johon on kirjattu kielen eri osa-alueet. Näitä osa-alueita ovat kuunteleminen ja ymmärtäminen, puhuminen ja sanasto sekä rakenne. Tärkeää lapsen S2-suunnitelman teossa on yhteistyö vanhempien kanssa. Heidän kanssaan keskustellaan lapsen äidinkielen tasosta ja siitä, miten lapsi on oppinut kieltä. Vanhempien kanssa tarkastellaan suunnitelmaa myös vuosittain. (Gyekye ym. 2005, 13.)

Suomi toisena kielenä -opetuksen yleiset tavoitteet on yhdistetty esimerkkiin, jossa lapsi aloittaa päivähoidon kolmen vuoden iässä ja hänen suomen kielen taitonsa on vähäinen. Ensimmäisen vuoden aikana lapsen tulisi tutustua toiminnan kieleen eli hän oppisi nimeämään asioita ja hänen perussanastonsa karttuisi. Lapsi ymmärtää hänelle kerrottuja arjen ohjeita ja pystyy ilmaisemaan omia tarpeitaan suomen kielellä. Toisen päivähoitovuoden aikana perussanavarasto karttuu ja syventyy. Lapsi rohkaistuu ilmaisemaan itseään eri tilanteissa ja osaa käyttää suomen kieltä aiempaa monipuolisemmin. Kolmantena vuotena tavoitteena on lapsen ilmaisun monipuolistuminen ja pitempien kertomuksien ymmärtäminen ilman kuvia. Lisäksi lapsi oppii käyttämään puheessaan kokonaisia lauseita. Neljäntenä vuotena, eli esiopetuksen vuotena, lapselle asetetut tavoitteet nousevat esiopetuksen tavoitteista. Lapsi osaa ilmaista omia tunteitaan suomeksi ja hän ymmärtää lähes kaiken kuulemansa jokapäiväiset asiat. Esiopetusvuoden lopulla lapsi tuottaa puhetta suomen kielellä niin, että hän omaa monipuolisen käsitteistön ja sanavaraston. (Gyekye ym. 2005, 14.)

Suomi toisena kielenä -opetuksen sisällön lähtökohtina ovat toiminnallisuus, leikki ja lapsilähtöisyys. Toiminnan suunnittelussa tuleekin miettiä, miten S2-

opetus sisältyy varhaiskasvatuksen sisältöorientaatioihin, kuten matemaattiseen, eettiseen ja luonnontieteelliseen orientaatioon. Matemaattinen orientaatio voidaan yhdessä kielen kanssa sisällyttää arkeen esimerkiksi laskemalla lelut kerättäessä. S2-opetuksen tulisi sisältyä myös liikkumiseen, leikkimiseen ja tutkimiseen. Se on siis näkyvä osa kaikessa opetuksessa, eikä oma irrallinen osansa. (Halme & Vataja 2011, 24.) Toiminnallisuuden, leikin ja lapsilähtöisyyden lisäksi S2-opetuksessa korostuu suunnitelmallisuus. Toimintaa suunnitellessa otetaan huomioon lapsen kielelliset tavoitteet ja siinä hyödynnetään lapsen tapaa toimia ja ajatella. Opetuksen sisällön voi jakaa arjen toimintaan, pienryhmätoimintaan ja yksilöopetukseen, joilla kaikilla tähdätään lapsen suomen kielen oppimiseen tavoitteiden suuntaisesti. (Gyekye ym. 2005, 14.)

4.6 Suomen kielen havainnointi ja arviointi

Lapsen suomen kielen tukemiseen sisältyy tiiviisti myös kielitaidon havainnointi ja arviointi. Tärkeää on, että kielitaidon havainnointi on systemaattista. Tällöin löydetään lapsen lähikehityksen vyöhyke, eli vyöhyke asioista, joita lapsen on mahdollista oppia. Kielitaidon osa-alueet tulevat näkyviksi havainnoinnin kautta ja varhaiskasvattajan tehtävä on havainnoida lasta erilaisissa kielenkäyttötilanteissa. Varhaiskasvatussuunnitelmaa tehdessä voidaan määrittellä, mitä asioita lapsi osaa jo ennestään ja miten hän voi jatkaa suomen kielen oppimista omalta kielitasoltaan. Kaikki kielen osa-alueet otetaan huomioon arvioidessa lapsen kielitaitoa. Arvioinnissa otetaan siis huomioon, miten lapsi ymmärtää eri käsitteitä, miten sujuvaa puheen tuottaminen on, miten hän seuraa ja ymmärtää puhetta sekä miten selkeää lapsen ääntäminen ja artikulointi ovat. (Halme 2011, 99 - 100.) Lapsen kielen kehitystä havainnoidaan säännöllisesti erilaisissa tilanteissa. Jotta havainnointi olisi mahdollisimman laaja-alaista, on hyvä havainnoida kieltä eri ajankohtina sekä tutuissa että vieraammassa tilanteissa. Keskiössä on arkitilanteiden ja leikin havainnointi. Lapsi pääsee myös itse arvioimaan omaa kielen oppimistaan yhdessä varhaiskasvattajan kanssa. Yhdessä arvioidaan lapsen kielen tasoa hänen ikätasoaan vastaavalla tavalla, esimerkiksi värittämällä arviointilomakkeesta yhdessä osa-alue, jonka lapsi jo osaa. (Halme & Vataja 2011, 34 - 35.)

Varhaiskasvatuksessa käytetään kielen arvioinnin tukena myös erilaisia testejä. Tärkeää on kuitenkin muistaa, että testit ovat vain yksi osa kielitaidon arviointia ja niiden käytön suhteen tulee olla harkitsevainen. Kettu-testi on 3-vuotialle ja sitä vanhemmille tarkoitettu kielen arvioimisen testi, joka sisältää myös osion suomen kielen oppijoille. Testin avulla voidaan selvittää, mitä lapselle olisi kielenkehityksen kannalta tärkeintä opettaa seuraavaksi. Arvioinnin voi aloittaa aikaisintaan silloin, kun lapsi on ollut hoidossa yhden toimintakauden ajan ja testin voi suorittaa uudelleen aikaisintaan kuuden kuukauden jälkeen. (Halme & Vataja 2011, 36.)

5 OPINNÄYTETYÖN PROSESSI

5.1 Tutkimustehtävän rajaus ja tutkimuskysymykset

Työn tarkoitus oli selvittää, miten maahanmuuttajataustaisten lasten suomen kielen opetusta tuetaan ja mikä merkitys liikunnalla on kielen opetuksessa.

Tutkimuskysymyksiämme ovat:

1. Mikä merkitys liikunnalla on suomen kielen opetuksessa maahanmuuttajataustaisten lasten kanssa?
2. Miten päiväkodissa voidaan hyödyntää liikuntaa maahanmuuttajataustaisten lasten kanssa suomen kielen opetuksen tukena?
3. Mitä muita menetelmiä suomen kielen opetuksessa käytetään?
4. Mikä on tärkeää työntekijän toiminnassa, kun tuetaan lapsen suomen kielen oppimista?

5.2 Tutkimusmenetelmät

Opinnäytetyömme menetelmällinen lähestymistapa on kvalitatiivinen eli laadullinen. Toteutimme tutkimuksen luonnollisessa tilanteessa, joka on yksi laadullisen tutkimuksen tyypillinen piirre. Laadullisen tutkimuksen mukaisesti saimme aineiston suoraan ihmisiltä, emmekä eri mittausvälineillä, kuten esimerkiksi testeillä. Laadullisen tutkimuksen tarkoituksena on paljastaa odottamattomia asioita. Esimerkiksi meidän tutkimuksessa haastattelun avulla työntekijät toivat esille asioita, joita emme osanneet etukäteen ajatella. Lähtökoh-

tana ei ole siis teorian tai hypoteesien testaaminen. Laadullisessa tutkimuksessa tutkimussuunnitelma muokkautuu tutkimuksen edetessä ja tutkimuksen toteutus on joustavaa. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 164.)

Laadullisen tutkimuksen tarkoitus on valita kohdejoukko itse. Havainnoitavissa ryhmissä käytimme kriteerinä lasten ikää. Mielestämme tämä ratkaisu auttoi meitä tarkastelemaan kielen opetusta monipuolisemmin ja teki sen näkyvämmäksi kuin pienten lasten ryhmässä. Tutkimuksessamme tulokset ovat ainutlaatuisia, emmekä pyrkineet tutkimusaineiston pohjalta tekemään yleistyksiä. Tämä on myös yksi laadullisen tutkimuksen piirre. (Hirsjärvi ym. 2009, 164.) Kohdejoukkonamme ovat kahden kotkalaisen päiväkodin työntekijät. Päiväkodit valikoituivat sen perusteella, että molemmissa on maahanmuuttajataustaisia lapsia ja niissä järjestetään S2-opetusta. Osallistuminen tutkimukseen oli vapaaehtoista ja selvitimme työntekijöiden halukkuutta osallistua tutkimukseen päiväkodin johtajien kautta kirjallisella suostumuslapulla.

5.2.1 Havainnointi

Ensimmäisenä aineistonkeruumenetelmänä käytimme havainnointia. Havainnoinnilla tarkoitetaan tietoista tarkkailua. Sillä saadaan tietoa siitä, toimivatko ihmiset niin kuin he ovat sanoneet. Tutkimuksessamme havainnointi tapahtui luonnollisessa ympäristössä. Tässä on etuna se, että havainto tehdään aina siinä kontekstissa, jossa toiminta tapahtuu. Havainnointi sopii tutkimuksiin, joissa tutkitaan ihmisen vuorovaikutusta toisten kanssa. (Vilkkä 2006, 37 - 38.) Havainnointi on hyvä menetelmä myös silloin, kun tutkittavasta asiasta tiedetään hyvin vähän. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 83.) Meille tutkittava aihe oli ennestään melko vieras, joten havainnointi sopi senkin takia hyvin tutkimusmenetelmäksi. Havainnoinnin kautta pääsimme konkreettisesti näkemään, miten asioita päiväkodissa tehdään.

Annoimme päiväkodeille vapauden valita havainnoitavat ryhmät, mutta sillä perusteella, että ryhmässä olisi maahanmuuttajataustaisia lapsia ja ryhmän lapset olisivat yli 3-vuotiaita. Päädyimme tähän ratkaisuun, sillä päiväkodit eivät olleet meille ennestään tuttuja. Iän rajaamiseen vaikutti se, että koemme suomen kielen opettamisen tiedostetummaksi ja tavoitteellisemmaksi isompien lasten ryhmässä, vaikka se tärkeää on myös pienten lasten kohdalla. Koimme, että saamme kattavampia tuloksia tarkkaillessamme yli 3-vuotiaden lasten ryhmässä toimimista.

Havainnoimme kolmea eri ryhmää. Kaksi havainnoitavaa ryhmää oli samasta päiväkodista ja yksi eri päiväkodista. Kaksi havainnointitilaisuutta järjestettiin samaan aikaan niin, että toinen meistä havainnoi toista tilannetta ja toinen toista. Toisessa havainnoitavassa toiminnassa lapsiryhmä oli lähdössä metsäretkelle ja ryhmässä oli kolme maahanmuuttajataustaista lasta. Aluksi havainnoitiin pukeutumistilannetta ja metsäretkelle lähtemistä. Itse metsäretkipaikalla lapsille oli järjestetty pientä toimintaa, esimerkiksi he pääsivät etsimään mustikoita luonnosta. Havainnointitilanteen lopuksi pidettiin päiväkodilla vielä aamupiiri. Toisessa havainnointitilanteessa lapset olivat lähdössä pihalle ulkoilemaan ja ryhmässä oli viisi maahanmuuttajataustaista lasta. Tässä havainnoitiin siirtymätilannetta ulos, sekä vapaata leikkiä ulkona. Lisäksi lapsilla oli ulkoilun jälkeen aamupiiri omissa tiloissaan. Kolmanteen, toisessa päiväkodissa järjestettyyn havainnointiin osallistuimme molemmat seuraavana päivänä. Havainnoimme maahanmuuttajataustaisille lapsille järjestettyä liikuntatuokiota, jota ohjasi S2-opetusta järjestävä työntekijä. Tuokio koostui eri osuuksista ja sisälsi monia kielellisiä ja liikunnallisia virikkeitä. Tuokiossa oli mukana kolme maahanmuuttajataustaista lasta.

Havainnointitapoja on jaoteltu sen mukaan, miten tutkija toimii suhteessa tutkimuskohteeseensa. (Vilkkä 2006, 42.) Havainnoimme päiväkodin toimintaa ilman osallistumista, eli käytimme tarkkailevaa havainnointia. Tutkittavat tiesivät osallistuvansa tutkimukseen ja heiltä edellytettiin lupaa havainnointiin. Tarkkailevassa havainnoinnissa tutkijan ja tutkittavan välinen vuorovaikutussuhde ei ole kaikkein olennaisinta, joten tämän vuoksi valitsimme kyseisen metodin. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 84.) Havainnoinnissa tahdoimme selvittää, yhdistetäänkö toiminnassa liikuntaa osaksi suomen kielen opetusta. Lisäksi havainnoimme sitä, mitä muita kielen tukemisen menetelmiä työntekijä tilanteessa käyttää ja mikä hänen omassa toiminnassaan korostuu kielen opettamisen kannalta. Selvitimme myös ympäristön roolia kielen tukemisessa ja esimerkiksi liikunnallisuusmyönteisyyden näkymistä ympäristössä. Tilanteissa pyrimme havainnoimaan vain työntekijän toimintaa emmekä keskittyneet lasten toimintaan. Havaitut asiat kirjasimme havainnointitilanteessa tiivistetysti vihkoon, mutta kävimme yhdessä tilanteita läpi myös havainnoinnin jälkeen ja keräsimme kokoon yhteisiä ajatuksia.

5.2.2 Haastattelu

Yhdistimme havainnointiin myös haastattelun, jotta saimme mahdollisimman laajan kuvan tutkimastamme asiasta. Havainnoinnin ja haastattelun yhdistäminen on usein myös hyvin hyödyllistä (Tuomi & Sarajärvi 2002, 84). Haastattelut pidimme teemahaastatteluina.

Teemahaastattelussa aihepiirit eli teema-alueet ovat mietitty etukäteen, mutta kysymysten tarkka muoto ja järjestys puuttuvat. Haastattelussa edetään tiettyjen teemojen ja tarkentavien kysymysten mukaisesti. On tutkijan päätettävissä, että esitetäänkö kaikille haastateltaville samat kysymykset ja samassa järjestyksessä. Kuitenkin, teemahaastattelussa ei voi kysyä mitä tahansa, vaan siinä pyritään löytämään vastauksia tutkimuksen tarkoituksen ja tutkimustehtävän mukaisesti. Etukäteen valitut teemat perustuvat tutkimuksen viitekehukseen, eli siihen mitä jo tiedetään tutkittavasta ilmiöstä. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 77 - 78.)

Teemahaastattelun aihepiirit nousivat esiin aiemmin tiedetystä, eli teorioisuudesta, joka pohjautui opinnäytetyön tutkimuskysymyksiin. Mietimme teema-alueet niin, että saisimme niiden avulla laajan vastauksen tutkittaviin kysymyksiin. Pidimme havainnoinneista kaksi ennen teemahaastattelua, joten pysyimme havainnointien jälkeen vielä lisäämään esille nousseita tärkeitä kohtia. Kaikkia havainnointeja emme pystyneet pitämään ennen haastatteluja, sillä meidän ja haastateltavien kannalta oli loogisinta pitää haastattelut samana päivänä kuin havainnoinnit. Lopullisiksi teema-alueiksi haastatteluun muodostuivat: maahanmuuttajataustainen lapsi päiväkodissa, suomen kielen tukeminen ja liikunnan merkitys päiväkodissa. Jokaisen teeman alla oli tarkentavia alateemoja ja kysymyksiä. Esimerkiksi liikunnan merkitys päiväkodissa osiossa oli tarkentavina teemoina arkiliikunnan tärkeys, ohjatut liikuntatuokiot, kielen oppimisen ja liikunnan yhteys, liikunnan merkityksellisyys, käytännön toteutus ja ehdotuksia liikunnan ja toiminnallisuuden lisäämisestä.

Suoritimme haastattelut päiväkodeissa kolmena päivänä. Päiväkotien johtajien kautta saimme tiedon haastatteluun osallistuvista ennen haastatteluja. Toisesta päiväkodista haastatteluun oli osallistumassa kolme työntekijää ja toisesta viisi. Kuitenkin yksi työntekijä ei päässyt osallistumaan haastatteluun, joten lopulta haastatteluihin osallistui yhteensä seitsemän työntekijää. Haastatteluista kaksi oli ammatiltaan lastentarhanopettajia ja loput viisi lastenhoitajia.

Jokaisella haastattelulla oli kokemusta maahanmuuttajataustaisten lasten kanssa toimimisesta ja osassa ryhmiä toteutetaan säännöllisesti S2-opetusta. Haastateltavia oli tiedotettu aikaisemmin haastattelun sisällöstä päiväkodin johtajille lähetetyllä saatekirjeellä. Molemmissa päiväkodeissa haastattelut tapahtuivat pääsääntöisesti lasten päiväuniaikaan. Ensimmäisessä päiväkodissa haastattelut tapahtuivat tyhjässä ryhmätilassa sekä rauhallisessa yhteis-tilassa. Myös toisessa päiväkodissa tilat olivat rauhalliset, vaikka haastattelut tapahtuivat päiväkodin liikuntasalissa, josta on läpikulkuyhteys muihin tiloihin.

Haastattelut etenivät teemarungon mukaan, johon olimme jäsenelleet valmiiksi joitakin tarkentavia kysymyksiä. Teemarungon avulla haastattelun eteneminen oli sujuvaa ja pystyimme tarvittaessa hypätä teemasta toiseen, jos siihen tuli otollinen tilaisuus. Joissakin tapauksissa haastattelut laajenivat myös teemarungon ulkopuolelle ja saimme tietoa, jota emme olleet osanneet haastattelurunkoa suunnitellessa ottaa esille. Oma roolimme oli ohjata keskustelua teemojen mukaisesti, mutta tarttua myös haastateltavien esiintuomiin tärkeisiin seikkoihin. Kestoltaan haastattelut olivat keskimäärin noin puoli tuntia ja haastattelun lopuksi annoimme haastateltaville tilaisuuden esittää meille kysymyksiä ja nostaa esille mieleen tulleita asioita. Nauhoitimme jokaisen haastattelun kahdella puhelimella, jotta aineiston analyysi olisi helpompaa. Nauhoittaminen antoi meille myös vapauden keskittyä haastatteluihin täysvaltaisesti.

5.2.3 Aineiston analyysi

Haastattelujen käsittelyn aloitimme litteroinnilla. Litteroinnilla tarkoitetaan esimerkiksi nauhoitetun puheen puhtaaksi kirjoittamista. Aineisto kirjoitetaan keräämisen jälkeen yleensä tekstinkäsittelyohjelmalla, joka helpottaa sen hallitsemista ja analyysia. Se, kuinka tarkasti nauhoitettu haastattelu toistetaan kirjoitettaessa puhtaaksi, riippuu tutkimusongelmasta. Siihen vaikuttaa myös se, miten kieleen suhtaudutaan. Valittu analyysitapa siis vaikuttaa siihen, millaisella tarkkuudella aineisto litteroidaan. Usein varmintä on litteroida ensin mahdollisimman tarkasti. (Hirsjärvi ym. 2009, 222; Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.) Jaoimme haastattelut niin, että toinen meistä kirjoitti puhtaaksi osan haastatteluista ja toinen osan. Tähän päädyimme sen takia, että kaksin tehdessä se kuulosti viisaimmalta ratkaisulta ja työskentely olisi tehokkaampaa. Kirjoitimme haastattelut puhtaaksi niiden omassa sanamuodossaan, jotta

asia pysyisi täysin samana kuin haastattelutilanteessa. Litteroitua tekstiä tuli yhteensä 43 sivua.

Ennen litterointia on aina tiedettävä, minkälaista analyysia aiotaan tehdä. (Hirsjärvi ym. 2009, 222.) Omassa tutkimuksen analyysissamme olemme käyttäneet teemoittelua. Teemoja eli keskeisiä aiheita muodostetaan useimmiten aineistolähtöisesti etsimällä tekstistä sen vastauksia yhdistäviä seikkoja. Tämän lisäksi teorialähtöinen, jonkin tietyn viitekehyksen tai teorian mukaisesti ohjautuva teemoittelu on mahdollista. Teemoittelu on hyvä etenemistapa esimerkiksi teemahaastatteluaineiston analysoimisessa. Aineisto voidaan siis litteroinnin jälkeen järjestellä teemoittain. Joskus teemat muistuttavat aineistonkeruussa käytettyä teemahaastattelurunkoa. Joskus taas aineistosta löytyy uusia teemoja, joten litteroitua tekstiä tulee tarkastella ennakkoluulottomasti. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.) Näin ollen teemoittelu kuulosti järkevältä ja toimivalta tavalta meidän työssämme. Olemme käyttäneet aineistolähtöistä analyysiä, jolloin haastatteluaineistosta on noussut esiin uusia ja hyödyllisiä teemoja.

Litteroinnin jälkeen kävimme tekstit moneen kertaan läpi, jotta niistä muodostuisi jo aluksi yleiskuva ja prosessia olisi helpompi jatkaa. Teemoittelun aloitimme alleviivaamalla eri väreillä yksittäisiä sanoja tai lyhyitä lauseita. Tämän osion teimme molemmat erikseen, jotta kaikki tärkeät asiat tulisivat varmasti esille. Alleviivatuista sanoista aloimme hahmottelemaan asiakokonaisuuksia eli teemoja. Teemat muistuttivat jonkin verran haastattelussa käytettyä teemarunkoa, mutta saimme esille myös uutta näkökulmaa tutkittavaan asiaan. Lopullisiksi teemoiksi litteroinnin jälkeen muodostuivat: kielen tukemisen menetelmät, kasvattajan rooli maahanmuuttajataustaisen lapsen kielen tukemisessa, kasvatuskumppanuuden merkitys kielen tukemisessa, liikunnan merkitys maahanmuuttajataustaisen lapsen suomen kielen oppimiseen, suomen kielen opetuksen ja liikunnan yhteys, liikunnan lisääminen osaksi suomen kielen opetusta sekä haasteet kielen opettamisessa.

Tutkimus ei ole valmis, kun tulokset on analysoitu. Tuloksia on aina selitettävä ja tulkittava. Tällä tarkoitetaan sitä, että tutkija pohtii analyysin tuloksia ja tekee niistä johtopäätöksiä. Tutkija pyrkii selkiyttämään ja pohtimaan analyysissä esiin nousevia merkityksiä. Lisäksi hänen on hyvä laatia synteesejä tuloksista. Synteetit kokoavat yhteen pääseikat ja antavat vastaukset selkeästi

asetettuihin ongelmiin. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2000, 211 – 212.) Saa-
tuamme teemat jaoimme ne meille molemmille, koska koimme sen järkevim-
mäksi ratkaisuksi. Kävimme haastattelut läpi uudestaan ja etsimme teemojen
alle vastauksia. Teemojen alle liitettyjen sanojen ja lauseiden perusteella
aloimme poimia haastatteluista yhtäläisyyksiä ja eroavaisuuksia, sekä niissä
korostuvia asioita. Kun olimme teemojen avulla saaneet etsittyä vastaukset,
kirjoitimme tulokset ylös. Kirjoitimme tulokset auki ja kävimme ne yhdessä
läpi, jonka jälkeen aloimme tehdä tulosten perusteella johtopäätöksiä. Johto-
päätöksiin peilasimme tutkimuskysymyksiämme ja niiden toteutumista. Lo-
puksi teimme pohdinnan.

Havainnoinnit kirjoitimme tilanteiden jälkeen puhtaaksi paperille mahdollisim-
man yksityiskohtaisesti. Kuvasimme, miten tilanne eteni, mutta keskityimme
varsinkin havainnoitavien asioiden kuvaamiseen. Pääasiana havainnointien
kautta oli tarkoitus saada selville, hyödynnetäänkö liikuntaa suomen kielen tu-
kena. Havaintojen yhdistämisen vaiheessa tutkija voi rajata tutkimusaineistoa.
Havaintoja analysoidaan tietystä teoriaan perustuvasta viitekehuksesta. Laa-
dullista tutkimusta tehtäessä tämä on yleistä, sillä aineisto kerätään yleensä
vapaasti havainnoiden. Havainnoinnin analysoinnissa tutkimusaineisto ryhmi-
tellään ja jaetaan erinäisiksi joukoiksi. Havaintoja yhdistetään niin, että niistä
poimitaan yhteisiä nimittäjiä tai piirteitä. (Vilkkä 2006, 81 - 83.)

Puhtaaksi kirjoitetun tekstin analysoinnin aloitimme myös teemoittelulla ja käy-
timme samaa tekniikkaa kuin haastattelujen kohdalla, eli alleviivasimme sa-
noja eri väreillä. Havainnointien pohjalta teemoiksi nousivat liikunnan rooli ar-
jessa ja kielen opetuksessa, kielen tukemisen menetelmät, työntekijän toi-
minta kielen tukemisessa sekä ympäristön ja välineistön hyödyntäminen. Tee-
mat pysyivät samoina kuin havainnointirungossa. Havaintojen yhdistämisen
jälkeen siirryimme opinnäyteprosessissamme arvoituksen ratkaisemiseen eli
tulosten tulkintaan. Tulkinnassa on tärkeää yhdistää tuotetut havainnot teori-
aan. Tutkijan tulee yhdistää tuotetut havainnoinnit yhdeksi kokonaisuudeksi.
(Vilkkä 2006, 86 - 87.) Havaintoja peilasimme haastatteluista ja teoriasta saa-
tuun tietoon, jolloin pääsimme tekemään tutkimuksemme johtopäätöksiä.

5.3 Luotettavuus ja eettisyys

Tutkimusta tehtäessä olisi hyvin tärkeää, että tehdään tietoisia ja eettisesti pe-
rusteltuja ratkaisuja tutkimustoiminnan eri vaiheissa. Tutkittaville on annettava

mahdollisuus pysyä anonyymeinä. Anonymiteetti saattaa myös olla hyödyksi tutkimukselle, koska se voi rohkaista tutkittavia puhumaan rehellisesti ja suoraan sekä helpottaa näin tutkimuksen kannalta olennaisen tiedon keräämistä. Anonymiteetti suojaa myös keskusteluissa esille tulleita muita henkilöitä. Tutkijan on siis aina tehtävä kaikkensa, jotta tutkittavien henkilöllisyys ei paljastuisi. (Hirsjärvi ym. 2000, 26; Mäkinen 2006, 114 – 115.) Olemme tutkimuksemme ottaneet huomioon tutkittavien anonymiteetin. Tutkittaville kerrottiin ennen toteutusta, että heidän nimensä eivät tule mihinkään esille. Lisäksi havainnointiainestoa on käsitelty anonyymisti ja havainnointitilanteista puhutaan esimerkiksi sanoilla metsäretki, ohjattu liikuntahetki ja ulkoilu.

Tärkeää eettisyyden kannalta on myös luotettavuus, joka liittyy läheisesti anonymiteetin käsitteeseen. Tutkittavien tietoja ja asioita ei saa levittää ympäriinsä. Lisäksi tutkijan on selvitettävä tutkittaville yksityiskohtaisesti, kuinka luottamuksellisuus taataan joka vaiheessa. Heille on kerrottava esimerkiksi se, ketkä pääsevät käsiksi heidän tietoihinsa. Suostuminen osallistumiseen edellyttää, että heitä informoidaan kaikista tutkimuksen yksityiskohdista. (Mäkinen 2006, 115 – 116.) Me informoimme tutkimuksen edetessä aina tutkittavia päiväkoteja ja haastateltavilta on kysytty halukkuutta osallistua haastatteluihin. Lisäksi havainnointiin kysyttiin lupa. Selitimme myös tutkittaville, mihin tarkoitukseen tutkimus on ja lupasimme, etteivät heidän nimensä tai tietonsa tule missään vaiheessa esille. Tutkimus on vain opinnäytetyötämme varten ja haastatteluaineisto nauhoituksineen on poistettu.

Tutkimuksen luotettavuutta voidaan arvioida monella eri tapaa. Usein arvioinnissa käytetään käsitteitä reliaabelius ja validius. Reliaabelius tarkoittaa tulosten toistettavuutta. Tulosten voidaan todeta olevan reliaabeleita, jos kaksi tutkijaa päätyy samanlaiseen tulokseen tai kahdella eri tutkimuskerralla saadaan samasta tutkimuskohteesta sama tulos. (Hirsjärvi ym. 2000, 213.) Koska tutkimuksemme on laadullinen ja ainutkertainen, tarkoituksena ei ollut pyrkiä tutkimustulosten toistettavuuteen täysin samassa muodossa. Uskomme, että tutkimus olisi varmasti toistettavissa, mutta eri päiväkodeissa ja paikkakunnilla tulokset voisivat olla hyvin erilaisia. Olemme halunneet selvittää haastateltavien omia mielipiteitä ja näkökulmia, joiden kautta olemme tutkittavaa asiaa tarkastelleet. Tavoitteena ei ole ollut yleistää tuloksia eikä näin laadullisessa tutkimuksessa yleensä olekaan. Kuitenkin uskomme, että tulokset antavat apua ja

ideoita kaikille päiväkodeille liikunnan ja kielen yhteyden pohtimiseen ja toteuttamiseen.

Validius tarkoittaa sitä, kuinka hyvin valittu tutkimusmenetelmä mittaa sitä, mitä sen on tarkoitus selvittää. Reliaabelius ja validius käsitteet ovat enemmän yhdistetty määrälliseen tutkimukseen, mutta niitä voidaan tulkita ja käyttää laadullisen tutkimuksen puolella. (Hirsjärvi ym. 2000, 213.) Tutkimuksesamme toteutuu validius laadullisen tutkimuksen osalta hyvin. Mielestämme haastattelu ja havainnointi yhdessä antavat monipuolisesti tietoa tutkittavasta aiheesta. Määrällisenä tutkimuksena aihetta olisi pystynyt tarkastelemaan aivan eri tavalla ja tekemään ehkä yleistettävämpiä johtopäätöksiä aiheesta. Kuitenkin uskomme, että laadullisen tutkimuksen kautta saimme tietoa, joka on syvällisempää ja tuo esille henkilöiden ainutlaatuiset näkökulmat.

Laadullisen tutkimuksen luotettavuutta lisää se, että tutkija tarkasti selostaa tutkimuksen toteuttamisen vaihe vaiheelta. Aineistonkeruun olosuhteet tulisi kertoa selvästi ja totuudenmukaisesti. Esimerkiksi haastattelu- ja havainnointiaineistoja käytettäessä on tärkeää kertoa olosuhteista ja paikoista, joissa aineistot kerättiin. Aineiston analyysin ja siihen kuuluvan luokittelun eteneminen ja sen perusteet olisi kerrottava lukijalle. Myös tuloksista tehdyt päätelmät on perusteltava hyvin. Tässä auttaa, jos tutkimustulosten sekaan on laitettu vaikka suoria haastatteluotteita. (Hirsjärvi ym. 2000, 214 – 215.) Olemme pyrkineet hyvin laajasti ja yksityiskohtaisesti kertomaan tutkimuksemme jokaisen vaiheen mitään pois jättämättä. Omassa tutkimuksesamme luotettavuutta lisää myös se, että olemme käyttäneet kahta eri tutkimusmenetelmää. Tulosten sekaan lisätyt haastatteluotteet myös antavat tukea tuloksillemme ja lisäävät luotettavuutta.

Tutkimuksen luotettavuuteen on voinut osaltaan vaikuttaa se, että työntekijät ovat tienneet, mitä tulemme havainnoimaan. Tämä on voinut vähän vaikuttaa toimintaan, mutta tästä huolimatta havainnointitilanteet antoivat hyvin aidon ja luotettavan kuvan toiminnasta. Havainnointitilanteiden luotettavuuteen on osaltaan vaikuttanut myös ehkä se, että olimme molemmat havainnoimassa eri tilanteita. Näin ollen tieto ei välttämättä ole täysin objektiivista, kun ei ole ollut toista ihmistä arvioimassa tilannetta. Uskomme kuitenkin, että olemme pystyneet tarkastelemaan havainnointitilanteita sen mukaan, mihin meidän on pitänyt kiinnittää huomiota emmekä ole tehneet omia subjektiivisia huomioita.

Haastattelutilanteet toteutimme päiväkotien omissa tiloissa, eikä meillä ollut aina mahdollisuutta saada käyttöömmä suljettua tilaa, mikä olisi ollut eettisesti ja luotettavuuden kannalta ajateltuna parhain ratkaisu. Silti haastattelut tapahtuivat rauhallisessa ympäristössä, jossa ei ollut koko ajan paikalla muita henkilöitä. Haastateltavat olivat myös suostuvaisia tähän. Toisaalta tila, esimerkiksi liikuntasali, jossa osa haastatteluista pidettiin, saattoi motivoida haastateltavia paremmin ympäristöllään ja tuoda rennomman ilmapiirin. Lisäksi mietimme, olisivatko haastattelutulokset kuinka paljon erilaiset, jos olisimme antaneet haastattelurungon haastateltaville etukäteen luettavaksi. Ja millä tavalla tulokset olisivat olleet erilaiset?

6 TUTKIMUSTULOSTEN TARKASTELO

6.1 Havainnoinnit

6.1.1 Liikunnan yhdistäminen kielen opetukseen

Kaikissa kolmessa havainnoidussa tilanteessa liikuttiin ja liikunta näkyi eri lailla näissä tilanteissa. Aamupäivän ulkoilutilanteessa lapset liikkuvat ja leikkivät vapaasti, jolloin liikunta oli enemmän lapsilähtöisempää ja luonnostaan tulevaa. Toiminnallisuus näkyi ensimmäisessä havainnointitilanteessa ulkoilun jälkeen aamupiirissä, jossa lapset kävivät viikonpäivät läpi rytmitaputusten kautta. Lapset pääsivät liikkumaan myös aamupiirin aikana, kun jokainen vei vuorollaan nimensä taululle. Metsäretkellä liikuttiin kävellen jonossa retkipaikalle, jossa aikuinen antoi lapsille liikunnallisen tehtävän. Lapset saivat aikuisen ohjeen mukaan etsiä metsästä esimerkiksi kolme mustikkaa ja tuoda ne aikuiselle. Aikuinen antoi siis aluksi kielellisen ohjeen, jonka mukaan lapset saivat toimia. Lisäksi lapset pääsivät vapaasti tutkimaan luontoa ja liikkumaan metsässä. Metsä antoi hyvät puitteet kielen opettamiseen ja oppimiseen monipuolisen ympäristönsä takia. Kolmannessa havainnoidussa tilanteessa, eli ohjatussa liikuntatuokiossa kaikki toiminta kietoutui liikunnan ympärille. Tilanteessa näkyi myös selkeimmin liikunnan hyödyntäminen osana kielen opetusta. Liikuntatuokion alussa istuttiin lattialla ja jokainen lapsi pääsi vuorollaan juoksemaan piirin ympäri. Toiset kannustivat lasta taputtamalla hänen nimeään, samalla kun lapsi juoksi piirin ympäri. Liikuntatuokiolla opeteltiin myös värejä ja eläimiä. Lapset pääsivät juoksemaan musiikin tahdissa ja kun musiikki loppui, heidän piti mennä annetun ja näytetyn värin luokse. Eläimiä opeteltiin

siten, että lapset pääsivät hakemaan seinältä eri eläinten kuvia. Tämän jälkeen käytiin eläimen nimi, mietittiin, miten eläin äänтелеe ja liikuttiin eläimen tavoin. Edellä mainituissa leikeissä annettiin ensin suulliset ohjeet, joiden mukaan lapset pääsivät toimimaan. Liikunnan avulla lapset pääsivät itse osalliseksi värien ja eläinten nimien opettelussa. Suomen kielen opetukseen yhdistettiin liikuntaa lapsille sopivalla tavalla ja toiminta oli lapsille mieleistä.

6.1.2 Kielen tukemisen menetelmät

Työntekijät käyttivät toiminnassaan tukiviittomia ja käsillä näyttämistä. Näitä käytettiin esimerkiksi ulkoilutilanteessa, kun lapset laskivat mäkeä, metsäretkellä puheen tukena, pukemistilanteessa ja ohjatun liikuntatuokion ohjeistamisessa. Asioiden nimeämistä käytettiin metsäretkellä tunnistettaessa luonnosta eri asioita. Pukemistilanteissa toimintaa ohjattiin sanoittamalla. Myös kuvakortit olivat apuvälineenä monessa tilanteessa. Niitä käytettiin aamupiirissä päiväjärjestyksen läpikäynnissä ja ohjatun liikuntatuokion selittämisessä. Metsäretken jälkeen aamupiirissä tutustuttiin retkellä nähtyyn muurahaiskekoon kuvien avulla. Kuvat olivat keskustelun tukena ja havainnollistamassa opetettavaa asiaa. Vertaistuella oli myös iso rooli ja tärkeä merkitys kielen tukemisessa. Esimerkiksi metsäretkellä lapset auttoivat toisiaan tunnistamaan ympäristössä olevia asioita. Myös ohjatussa liikuntatuokiossa lapset saivat mallia ja vertaistukea toisilta lapsilta, jos he eivät tieneet miten toimia. Metsäretkellä oli lisäksi ohjattua toimintaa ja vapaata toiminnallista puuhaa lapsille, joiden kautta kieli tuli esille. Havainnoiduissa tilanteissa muita käytettyjä menetelmiä olivat myös hyvin selkeä kielenkäyttö, aikuisen antama malli, toiminnan sanoittaminen ja myös lasten oman äidinkielen hyödyntäminen.

6.1.3 Työntekijän toiminta kielen tukemisessa

Työntekijät käyttivät selkeää kieltä esimerkiksi toiminnan ohjeistamisessa. Ohjeet oli esitetty selkeästi ja liikuntatuokiossa suomen kielen tukena käytettiin lyhyitä lauseita tai sanoja venäjäksi. Tämä auttoi lapsia pysymään paremmin tilanteessa mukana. Jokaisessa havainnoidussa tilanteessa korostui ohjeiden selkeä antaminen. Ohjeet annettiin ymmärrettävällä tavalla ja ohjeiden antamisessa otettiin huomioon lapsen suomen kielen taso. Tämä näkyi varsinkin liikuntatuokiossa, jossa kaikki lapset puhuivat suomen kielen lisäksi venäjää. Pienillä venäjän kielisillä sanoilla taattiin se, että jokainen lapsi ymmärsi mistä on kyse. Ulkoilutilanteessa lapsia ohjeistettiin esimerkiksi leikin valinnassa ja

metsäretkellä yhteisessä toiminnassa lapsille selostettiin, mitä metsästä tuli etsiä. Lasten osallistaminen oli myös toinen kaikissa tilanteissa näkynyt työntekijän toiminta. Esimerkiksi metsäretkellä lapsia osallistettiin kyselemällä kävelymatkan aikana ympärillä olevista asioista. Kun yks lapsi ei tiennyt jotain sanaa, työntekijä pyysi muita lapsia auttamaan lasta löytämään oikean sanan. Työntekijä kannusti lapsia siis myös vertaistuen antamiseen.

Jokaisessa havainnoidussa tilanteessa työntekijä kannusti lapsia. Lapsia kannustettiin esimerkiksi käyttämään suomen kieltä vapaassa leikkitalanteessa. Vapaassa leikkitalanteessa lapsia tuettiin tarpeen mukaan, esitettiin esimerkiksi ideoita mahdolliseen leikkiin ja autettiin tilanteissa, joissa lapsella oli kielellisiä vaikeuksia. Aikuinen auttoi lasta löytämään lapsen haluaman leikkivälineen ja nimeämään sen. Lasten tasapuolinen huomiointi nousi esille varsinkin liikuntatuokiossa, jossa jokaista lasta huomioitiin ja kannustettiin tasapuolisesti. Myös metsäretkellä aikuinen oli läsnä vapaalla leikkihetkellä ja näytti kiinnostustaan lasten leikkejä kohtaan.

6.1.4 Ympäristön ja välineistön hyödyntäminen liikunnassa ja suomen kielen tukemisessa

Ulkoilussa ympäristönä oli päiväkodin piha-alue, jossa oli esimerkiksi keinuja, kiipeilytelineitä ja liukumäkiä. Myös leikkivälineitä oli paljon, joten ympäristö loi hyvät puitteet leikkimiseen ja liikuntaan. Välineistöä hyödynnettiin myös esimerkiksi valittaessa yhdessä leikkiä. Työntekijä näytti ja nimesi eri leikkivälineitä, joista lapsi sai valita haluamansa. Metsäretkellä ympäristönä toimi päiväkodin läheinen metsä. Lapset olivat saaneet itse vaikuttaa metsäretkipaikan valintaan, jolloin paikka oli jo ympäristöltään lapsille mieluinen. Suuret kivet kannustivat kiipeilyyn ja kaatuneet puut ja kannot tutkimiseen. Ympäristöä hyödynnettiin myös yhteisessä toiminnassa ja luonto toimi hyvänä innostajana. Ympäristö antoi hyvät puitteet suomen kielen opettamiseen ja yhdessä tutkimiseen. Ympäristöltä löytyi paljon asioita, joita pystyttiin yhdessä nimeämään ja pohtimaan. Metsä herätti myös paljon keskustelun aihetta. Liikuntatuokiolla ympäristönä toimi päiväkodin liikuntasali, joka antoi tilansa puolesta hyvät puitteet liikkumiseen. Eläinten nimiä opetellessa eläinten kuvia oli ripoteltu pitkän salia, jolloin lapset pääsivät liikkumaan etsiessään eri eläimiä. Liikuntatuokiossa oli hyödynnetty myös monipuolisesti eri liikuntavälineistöä. Värien opettelussa käytettiin apuna väriliuskoja, jotka havainnollistivat kieltä. Tuokion

lopulla lapset saivat vapaasti liikkua ympäri salia mahalaudoilla. Vapaasti liikuminen oli hyvä lopetus opetustuokiolle ja lapset pääsivät hetkeksi hengähtämään sekä purkamaan energiaa vapaasti.

6.2 Haastattelut

6.2.1 Kielen tukemisessa käytettävät menetelmät

Kuvakortit

Kuvakortit ja kuvien hyödyntäminen kielen tukemisessa korostuivat jokaisessa haastattelussa. Päiväkodeissa käytetään apuna kuvia toiminnan ja päivän tapahtumien hahmottamisessa. Kuvakortit koetaan tärkeäksi keinoksi lapselle hahmottaa päivän kulkua ja havainnoimaan toimintaa. Kuvakorttien tärkeys korostuu varsinkin päivähoiton aloituksessa, etenkin tilanteissa, joissa yhteistä kieltä ei ole ollenkaan tai hyvin vähän. Kuvakortit ovat aktiivisessa käytössä osana päiväkodin arkea ja yksi haastatelluista kertoi niiden olevan osa kaikkea toimintaa. Kaksi haastatelluista kertoi, että heillä on ruokapöydissä kuvataulut, joista lapsi voi ruokailun yhteydessä opetella ruokailuun liittyvää sanastoa ja osoittaa kuvista mitä haluaa. Tämän lisäksi kuvakortteja käytetään apuna ruokailussa tarvittaessa. Pukeminen oli toinen tilanne, jossa kuvien hyödyntäminen korostui. Kuvien avulla näytetään, esimerkiksi mitä pitää pukea seuraavaksi päälle. Leikkitalanteissa kuvakorteista on apua leikin valitsemisessa ja leikin nimen opettelussa.

Tukiviittomat

Tukiviittomat olivat toinen monessa haastattelussa esille tullut menetelmä ja niiden käyttö näkyy esimerkiksi pukemistilanteissa. Haastatellut painottivat helppoja tukiviittomia, joita käytetään puheen ohella ja tukena. Tukiviittomat ovat hyvä tukikeino kaikkien lasten kohdalla ja yksi haastatelluista totesi niiden olevan uusi yhteinen kieli. Muutamassa haastattelussa tuli esille myös se, että tukiviittomia voisi käyttää vielä enemmänkin kielen opettamisen tukena ja tiedostaa omassa toiminnassaan tukiviittomien käytön vielä paremmin.

Vertaistuki

Jokaisessa haastattelussa vertaistukea pidettiin tärkeänä kielen tukemisen keinona. Vertaistuen tärkeys nousi haastatelluista esille kahden maahanmuut-

tajataustaisen lapsen välisenä sekä suomalaistaustaisen ja maahanmuuttajataustaisen lapsen välisenä vertaistukena. Esimerkkinä kahden maahanmuuttajataustaisen lapsen välisen vertaistuen merkityksestä mainittiin eri kieltä äidinkielenään puhuvat maahanmuuttajataustaiset lapset. Lapset motivoivat toinen toisiaan kielen oppimiseen, sillä he tarvitsevat yhteisen kielen kommunikoidakseen. Haastatteluissa korostettiin myös sitä, että usein lapset eivät alussa tarvitse yhteistä kieltä, sillä esimerkiksi leikkiminen sujuu, vaikka lapset puhuisivat eri kieltä. Kuitenkin toinen lapsi nähdään parhaana kielenopettajana lapselle ja koetaan, että lapset oppivat toinen toisiltaan. Vertaistukea hyödynnetään myös leikkitilanteissa ja toimintahetkissä, jossa on sekä suomalais- taustaisia että maahanmuuttajataustaisia lapsia. Suomea äidinkielenään puhuvat lapset toimivat tukihenkilöinä kieltä opettelevalle lapselle auttamalla tilanteessa, jossa lapsi ei tiedä jotain sanaa. Haastatteluissa ilmeni myös se, että vertaistuki tulee myös luonnostaan. Vertaistukeen liittyen haastatteluista nousi esille myös mallioppimisen tärkeys. Lasten on helpompi lähteä mukaan toimintaan nähtyään, kuinka muut lapset tai aikuinen tilanteessa toimii. Mallioppimisen tärkeys korostui etenkin pienryhmissä.

”Nii se oppi tulee just sit et vertaisoppiminen tai niiku lapselt toiselle. Ja sit ne jotenki iteki nopsammin rupee sen hahmottaa, että toi nyt ei ehkä tajuukkaa kaikkia asioit, nii sit rupee sillee luonnostaa niiku opettamaan. Et sehän ois niiku se ihanteellinen ideaali tilanne...Nii eikä sit tuu sitä kiusaamista että tulee se ymmärrys.”

Pienryhmä

Pienryhmätoiminta nähdään tärkeänä kielen tukemisen keinona. Jokaisen haastatellun ryhmässä pienryhmätoimintaa hyödynnetään jollain tavalla ja usealla pienryhmätoiminta oli jokapäiväistä. Haastateltavat totesivat, että pienryhmissä lasta on helpompi tukea ja huomioida yksilöllisesti. Lisäksi lapset jaksavat odottaa vuoroaan paremmin pienryhmässä. Yhdessä haastattelussa pienryhmätoiminnan vähäisyys johtui pienestä ryhmäkoosta, mutta pienryhmätoimintaa toteutetaan esimerkiksi askarteluissa. Vaikka pienryhmätoiminnan tärkeyttä korostettiin, myös koko ryhmän yhteinen toiminta nähdään tärkeänä oppimista tukevana menetelmänä. Pienryhmätoiminta tuli esille haastatteluissa myös S2-opetuksesta puhuttaessa.

S2-opetus

Osassa haastateltavien ryhmiä järjestetään S2-opetusta tuokioina. S2-tuokioissa nähtiin tärkeänä pienryhmätoiminta. Haastatellut kertoivat, että lapsille tekee hyväksi päästä toimimaan pienemmässä ryhmässä lasten kanssa, joilla on sama kielitaso. Toiminnan suunnittelussa nähdään tärkeänä osana toiminnallisuus ja sen sisällyttäminen tuokioihin. Toiminnallisuutta lisätään tuokioihin esimerkiksi opettelemalla sanoja muistipelin muodossa. Tuokioiden sisältöön nähdään vaikuttavan myös lapsen persoonallisuus, ja se kuinka paljon lapsi itse kaipaa toimintaa. Yhden haastatellun ryhmässä ollaan tekemässä jokaiselle S2-oppilaalle omaa kansiota, johon kerätään aihepiireittäin opittuja sanoja. Toisella haastatellulla on lasten kanssa käytössä vihot, joihin liitetään kuvia ja sanoina opeteltuja asioita. Vihot kulkeutuvat myös vanhemmille, jolloin saadaan vanhemmat osaksi kielen opetusta.

Lorut ja laulut

Lorut ja laulut olivat monen haastatellun ryhmässä yksi kieltä tukeva menetelmä. Esimerkkinä loruista tuli esille missä asuu talonpoika-loru, jota ryhmän lapset leikkivät itsekseenkin odottelutilanteissa. Esille nousivat myös erilaiset laskemisorut. Lorujen lisäksi lauluja ja laululeikkejä käytetään paljon osana päiväkotien arkea ja ne nähtiin myös kieltä tukevana menetelmänä. Laulamilla ja laulujen rytmiikalla koettiin asioiden jäävän paremmin mieleen ja sillä nähtiin olevan yhteys puheen ja kielen oppimiseen.

Sadut

Satujen kertominen tuli suurimmassa osassa haastatteluja esille ja niiden nähtiin olevan osana suomen kielen opettamista. Hyviksi kirjoiksi nähtiin esimerkiksi kuvakirjat ja kuvasanakirjat. Yhdessä haastattelussa satujen lukeminen oli jaettu kahteen ryhmään, niin että lapset pääsevät seuraamaan oman oppimistasonsa mukaisia kirjoja. Kuvakirjojen lukeminen nähtiin hyödyllisenä lapsille, jotka osaavat vain muutamia sanoja suomea. Yksi haastatelluista kertoi, että yhdessä ryhmässä oli suunniteltu kuunneltavan joskus myös venäjänkielisiä äänisatuja päivälepoaikaan, jotta myös lapset, jotka eivät ymmärrä suomen kieltä voisivat nauttia päivälevon satuhetkestä.

Venäjän kieli

Venäjän kieli näkyi myös suomen kielen tukemisen keinona yhden haastatellun kohdalla, joka hyödyntää asioiden sanottamisessa myös venäjän kieltä.

Hän painotti kuitenkin sitä, että tärkeää on sanoa asiat aina myös suomeksi. Lapsen oman äidinkielen hyödyntäminen on tärkeää varsinkin päivähoiton aloituksessa.

6.2.2 Kasvattajan rooli maahanmuuttajataustaisen lapsen kielen tukemisessa

Kielen tukeminen ja kasvattajan rooli siinä tuli lähes jokaisessa haastattelussa vahvasti esille arkitilanteiden kautta. Arjen tilanteet ovat haastateltujen mielestä parhaimpia opetustilanteita ja ne kuuluisi myös nähdä opetustilanteina. Tärkeää on, että aikuinen tiedostaa sen, että hän opettaa kieltä jatkuvasti. Monessa kohtaa haastatteluja nousi kuitenkin esille se, että kielen opettamista ei tiedosteta koko ajan, vaan se tulee luonnostaan ja automaattisesti. Yhteisiä, useimmissa haastatteluissa nousseita aikuisen toimintaan liittyviä kielen tukemisen keinoja, olivat lapsen mielenkiinnonkohteiden huomioiminen ja lasten mukaan ottaminen toiminnan suunnitteluun. Lisäksi lasten osallistaminen nähtiin tärkeäksi ja sen toteutuminen on helpompaa pienryhmissä. Suomen kielen tukeminen nähtiin myös asiana, johon työntekijän tulee itse panostaa ja olla itse kiinnostunut. Tämä tarkoittaa, että työntekijän tulee itse tiedostaa oma roolinsa kielenopettajana. On tärkeää käyttää yksinkertaisia lauseita ja sanoittaa päivittäistä toimintaa. Esimerkiksi pukemistilanteessa voidaan todeta, että laitetaan housut jalkaan. Konkreettinen toiminnan havainnollistaminen ja kuvakortit koetaan myös tärkeänä suomen kielen tukemisessa. Työntekijöiden tulee antaa lapsen edetä omaan tahtiin sekä olla kärsivällisiä, ymmärtäviä ja kannustavia. Yhdessä haastattelussa todettiin, että työssä näkyy jokaisen työntekijän oma persoonallisuus ja kaikilla on omat tapansa opettaa kieltä.

Jokaisessa haastattelussa nousi esille työntekijän puheenkäyttö ja puhetyyli, sekä sen vaikutus suomen kielen oppimiseen. Tärkeää on pitää puhe ja lauseet mahdollisimman lyhyinä ja puhe selkeänä. Ohjeistaessa maahanmuuttajataustaista lasta kannattaa ohjeet pätkiä lyhyiksi lauseiksi ja sanoiksi. Asioiden toistaminen ja vaihe vaiheelta toimiminen nähtiin myös tärkeänä. Lapsen kielen oppimisen kannalta on tärkeää, että aikuinen sanoittaa toimintaa. Sanoittaminen nähtiin tärkeämpänä ja toimivampana keinona kuin käskyttäminen. Lapsen tekemisen sanoittamisen lisäksi haastatteluissa nousi esiin konkreettinen näyttäminen. Asioiden konkretisointi tapahtuu osana arkea ja yksi haastatelluista nosti konkretisoinnista esimerkiksi keinumisen näyttämisen pihalla. Varsinkin alussa tämä nähtiin tärkeäksi.

Lasten kanssa ja varsinkin maahanmuuttajataustaisten lasten kanssa on kaikkien haastateltavien mielestä erityisen tärkeää kannustaminen. Kannustaminen nähtiin erilaisina toimintoina. Näitä ovat esimerkiksi sanallinen kannustaminen ja mukaan toimintaan lähteminen. Myös sanatonta kannustamista korostettiin varsinkin arempien ja ujompien lasten kohdalla. Sanattomasti voi kannustaa esimerkiksi näyttämällä peukkaa. Kannustamisella ajatellaan olevan itsetuntoa vahvistava merkitys.

*”Se on yks tärkein asia täs arjes, päivässä, et se ku sä oot sille lapselle niiku käytettäväs. Jee sie osasit ja nyt oli just pojan kohal, ku hän oppi laittaa veto-
ketjun. Kysyin voinko auttaa, ei. Nii siin ei ollu kyse tästä kielen jutust, että hän ties mitä haluaa tehdä ... nii mut hän sai sen. Ja sit just tavallaa se et jes sie onnistuit! Nii se ilme, et se valasee sit koko kasvot, et se on niiku ihan miele-
tön juttu.”*

Lapsilähtöisyys ja lapsen tahtiin kulkeminen kielen opetuksen suhteen tulivat myös esille haastatteluissa. Tärkeäksi nähdään, että lapselle annetaan omaa tilaa ja annetaan hänen kehittyä omaan tahtiinsa. Päivähoidon aloituksessa työntekijän roolina nähdään tiennäyttäjänä toimiminen, eli kädestä pitäen vie-
minen ja henkilökohtaisena tukena oleminen. Päivähoidon aloituksessa tärkeäksi asiaksi koetaan myös turvallisuuden tunteen luominen. Tällä ajateltiin olevan vaikutusta myös lapsen oppimiseen, sillä lapsi ei pysty oppimaan uutta kieltä, jos hän ei koe oloaan turvalliseksi. Tärkeää on luoda lapseen luottamuksellinen suhde ja osoittaa aitoa kiinnostusta lasta kohtaan. Yksi haastatelluista oli kokenut, että lapset huomaavat kiinnostuneisuuden ja heihin saa tällöin helpommin kontaktia. Lapsen kunnioittaminen näkyy myös lapsen kulttuurin kunnioittamisessa ja moni haastatelluista nosti esille lapsen oman äidinkielen kunnioittamisen. Lapsen annetaan käyttää omaa kieltänsä esimerkiksi vapaassa leikissä. Jatkuva vieraan kielen kuunteleminen ja sen opetteleminen voi olla hyvinkin rankkaa ja sen nähdään vaikeuttavan myös oppimista. Monessa haastattelussa kävikin ilmi, että samaa kieltä puhuvat lapset ajautuvat helposti leikkimään yhdessä pihalla ja saavat näin mahdollisuuden kommunikoida myös omalla kielellään.

Varsinkin S2-opetuksen kohdalla esille nousi myös suunnitelmallisuuden tärkeys. Yksi haastateltu koki, että häntä auttaa se, että hänellä on suunnitelmat siitä mitä on toteuttamassa. Suunnitelma auttaa vilkkaimmissa tilanteissa, kun

tietää valmiiksi mitä seuraavaksi pitäisi tapahtua. Kuitenkin haastattelussa painotettiin myös sitä, että suunnitelmatkin voivat aina muuttua.

6.2.3 Kasvatuskumppanuuden merkitys kielen tukemisessä

Kasvatuskumppanuus nähtiin tärkeänä jokaisessa haastattelussa maahanmuuttajataustaisten lasten kohdalla. Kasvatuskumppanuus on osa päiväkotien ja haastateltujen arkea. Lapsen päivästä kerrotaan vanhemmille päivittäin ja vanhemmille voidaan selventää, jos lapsi ei ole päivän aikana esimerkiksi ymmärtänyt jotain asiaa. Yhteistyö vanhempien kanssa kuuluu siis osaksi työntekijöiden työnkuvaa ja tavoitteena on saada luotua hyvät välit sekä lapsiin että heidän vanhempiin. Työntekijöiden haastatteluissa korostui vanhempien kunnioitus ja vanhemmat nähtiin lapsen ensisijaisina kasvattajina. Haasteena vanhempien ja työntekijöiden välisessä yhteistyössä nähtiin yhteisen kielen puuttuminen, mutta tällaisissa tilanteissa päiväkodeissa käytetään apuna esimerkiksi tulkkia ja sanakirjaa. Tulkin käyttö korostui etenkin aloitus- ja kasvatust keskusteluissa.

Kielen tukemiseen liittyen haastatteluissa tuli esiin myös vanhempien roolin tärkeys. Osassa haastatteluissa vanhemmilta toivottiin, että suomen kieltä ei suljettaisi kokonaan pois kotonakaan. Suurin osa vanhemmista on haastateltujen mukaan innokkaasti mukana lapsensa kielen tukemisessä ja vanhemmat nähtiin myös kielen oppijina. Vanhempien innokkuuteen tukea lapsensa suomen kieltä nähdään vaikuttavan oma halukkuus oppia suomea. Yhdessä esimerkissä vanhempi oli kieltäytynyt käyttämästä itse suomen kieltä ja tämä oli heijastunut myös lapsen rohkeuteen tuottaa suomen kieltä.

Neljässä haastattelussa tuli esille myös se, että oma äidinkieli tulisi oppia kunnolla kotona. Yhdessä haastattelussa painotettiin sitä, että vanhemmat puhuisivat omaa kieltänsä kotona mahdollisimman paljon ja suomen kieleen panostettaisiin enemmän päiväkodissa. Oman äidinkielen opetus kotona nähdään myös päiväkodin kannalta haasteena, sillä uuden kielen oppiminen on mahdollista, jos oma äidinkieliäkään ei ole vielä kunnossa. Tämän kerrottiin olevan haasteena enemmän pienempien lasten kohdalla. Suomen kielen opetuksen kannalta on tärkeää selvittää vanhemmilta lapsen oman äidinkielen taito ja tässä toivotaan rehellisyyttä vanhemmilta.

6.2.4 Liikunnan merkitys maahanmuuttajataustaisen lapsen suomen kielen oppimiseen

Jokainen haastateltava oli sitä mieltä, että liikunnalla on todella tärkeä merkitys lapsen suomen kielen oppimiseen. Liikunnan avulla voidaan oppia monia eri asioita. Sen nähdään olevan hyvä pohja lukemaan oppimiseen. Eri liikunnan muodot, kuten juokseminen ja kiipeily, tukevat lapsen lukemaan ja kirjoittamaan oppimista sekä hienomotoriikkaa. Liikunnan avulla lapsen on mahdollista oppia myös laskemaan. Eräs haastateltava kertoi, kuinka päiväkodissa olevan hyppyrudikon avulla voidaan harjoitella laskemista. Kun lapsi laskee, hän oppii samalla numeroita ja hänen kielellinen sanavarastonsa kasvaa. Eri pelien kautta opitaan sääntöjä ja muita kouluun valmistautumiseen tarvittavia taitoja. Näiden pelien kautta lapset oppivat sosiaalisen kanssakäynnin ja vuorovaikutuksen sääntöjä ja, miten kielellisesti toimia vastaavissa tilanteissa. Yksi haastateltava mainitsi tämän olevan tärkeää myöhemmin, kun opetellaan toimimaan yhteiskunnan sääntöjen mukaan.

Jokaisessa haastattelussa lapsen jaksamiseen ja keskittymiseen liikunnalla nähtiin olevan suuri merkitys. Kun lapsen kunto on hyvä, lapsi jaksaa toimia paremmin. Tätä kautta oppiminen myös mahdollistuu paremmin. Lasten oppiminen toteutuu haastateltavien mukaan paremmin, kun lapsi saa kokea vaihtelevasti eri opetustyyliä. Myös ulkoilu koettiin tärkeäksi lapsen keskittymisen kannalta. Yhdessä haastattelussa kerrottiin siitä, että päivät, jolloin ei päästä ulos ollenkaan ovat melko levottomia. Liikunnassa pyritään pitämään yllä tasapainoa, ja jokaisella säällä ulkoillaan. Sadekelillä lapset pystyvät oppimaan siihen liittyvistä seikoista ja leikkimään erilaisia vesileikkejä. Liikuntahetket, joissa lapsi pääsee purkautumaan, ovat olennaisia jaksamiselle. Yhdessä haastattelussa tuli esille, että liikunta on myös persoonakysymys. Jotkut lapset kaipaavat enemmän liikuntaa ja oppivat fyysisen kautta.

Kaksi haastateltavista näki liikunnan vähäisyydellä olevan vaikutusta motorian kehitykseen, joka taas saattaa aiheuttaa puhehäiriöitä ja äänteiden häviämistä. Neljä haastateltavista mainitsi uudet liikuntasuosituksat, joiden mukaan olisi liikuttava ainakin kolme tuntia päivässä. Uusia liikuntasuosituksia pidettiin tärkeinä ja tärkeäksi asiaksi nähtiin se, että liikunnan lisääminen ei ole pelkästään päiväkodin tehtävä. Kahdessa haastattelussa nostettiin esille se, että myös vanhempien tulisi kannustaa lapsia liikkumaan enemmän. Yhden haastateltavan mukaan olisi tärkeää huomioida lapsen luontainen liikkuminen ja

motoriikan kehitys. Liikuntaa pidetään hyvänä menetelmänä oppia asioita, koska ohjeet sisäistetään tehokkaammin ja asiat jäävät paremmin mieleen. Tekemällä oppii paremmin kuin paikallaan istumalla ja kuuntelemalla.

Haastatteluissa tuli myös esille liikunnan kokonaisvaltaisuus ja sen vaikutus kielen kehitykseen:

”No silleenhän sanotaan, että asiat menee paremmin muistii ja perille kun se tulee eri aistien kautta, että vaikka joku semmoinen liike että lorua hyppii jos-sain rytmissä, et siin on enemmän sitä liikettä. Että lorujakin voi ottaa niin ettei se oo pelkkää tämmöstä, et siihen voi keksii enemmän isompaa liikettä ja se on enemmänhän ihan mielikuvituksest kiinni, et oikeestaa sitä, et se niiku hah-mottaa ja mieltii sitä asiaa, että ottaa tavoitteeks lisätä sitä siihen toimintaan, kun se on nii tärkeä asia.”

Eräs toinen haastateltava kertoi liikunnasta laajempaan toiminnallisuutena:

”Kylhän se on tärkeä ja myöskin niiku jos liikuntaa ajatellaan vähän laajemmin kun pelkästään jumppana et sehän voi olla leikeissä tapahtuvaa liikkumista.”

Liikunta voi esiintyä siis monina erilaisina toimintoina. Esille tuli, kuinka liikunta voi olla esimerkiksi leikeissä tapahtuvaa liikkumista. Lapsi oppii leikkiessään ja toiminnan mieleisyys korostuu. Erilaisiin leikkeihin ja liikunnallisiin toimintoihin liittyvät käsitteet tulevat lapsille tutuksi mieluisella tavalla, joka edistää lapsen kielen kehitystä.

Liikunta nähdään hyödyllisenä myös S2-opetuksessa. Tässä on tärkeää vaihtelu fyysisen aktiivisuuden ja paikallaan istumisen sekä keskittymisen välillä. Tärkeänä pidettiin, että S2-tuokiot eivät olisi pelkästään paikalla istumista. Lapsen persoonallisuudella on myös vaikutusta siihen, kuinka kauan lapsi jaksaa istua paikoillaan. Monesta haastattelusta tuli esille näkökulma liikunnan kokonaisvaltaisuudesta. Kokonaisvaltaisuuden kautta korostettiin sitä, että liikunnan avulla saa koko kropan toimimaan ja se mahdollistaa monia asioita sekä vaikuttaa kaikkeen oppimiseen. Kokonaisvaltaisuus tuli esille haastatteluissa yleisen toiminnallisuuden kautta ja siihen nähdään sisältyvän liikunnan lisäksi esimerkiksi kehon liikkeitä. Haastatteluissa, joissa S2-opetusta järjestettiin, haluttiin liikuntaa lisätä myös osaksi suomi toisena kielenä -opetusta.

” Et sehän et lapsihan oppii hyvin leikkiessään et sillan se mielenkiinto on siinä... Ettei vaan oo sitä et nyt kuunnellaa et senhän takii toiminnallisuus on mun mielestä tärkeätä suomi toisena kielenä -opetukseskin, et tehään esimerkiksi jostain kuvista ja sanoista vaikka muistipelejä. Et sehä vähän riippuu, et minkälaisii sanoja siinä on tarkoitus opetella. Et ihan hyvin vois olla sitten ihan liikuntahetki, mis olis niitä siihen hetkeen liittyviä sanoja, et opeteltais sitte.”

6.2.5 Liikunnan järjestäminen päiväkodissa

Arkiliikunta

Haasteltavat kertoivat päiväkotien olevan hyvin liikuntamyönteisiä. Arkiliikuntaa pidetään hyvin tärkeänä ja se näkyy myös päivittäin. Esimerkiksi ulkoilua ja ulkoliikuntaa pyritään toteuttamaan mahdollisimman paljon. Ulkoilu järjestetään usein porrastetusti. Molemmissa päiväkodeissa kerrottiin olevan hyvät ja monipuoliset liikkumismahdollisuudet. Päiväkodit hyödyntävät myös lähiympäristöä liikkumiseen ja haastatteluissa nousi esille erilaiset metsä- ja kaupunki- retket. Toisen päiväkodin työntekijät kertoivat läheisistä puistoista ja urheilukentän käytöstä. Urheilukentällä lapset pääsevät esimerkiksi juoksemaan, hyppäämään pituutta ja heittämään turbokeihästä. Lasten kanssa pyritään tekemään retkiä säännöllisesti. Yksi haastateltava kertoi, että kaupungilla liikkuessa voidaan harjoitella liikennesääntöjä ja liikennekäyttäytymistä.

Haastateltavat kertoivat, että arjessa liikuntaa ja toiminnallisuutta toteutetaan päivittäin eri leikkien, lorujen ja laulujen myötä. Arkiliikunta tulee myös esille esimerkiksi, kun kuljetaan rappusia ylös ja alas, tervehditään aamupiirissä pallon avulla tai järjestetään pieniä liikuntahetkiä nukkarissa. Eräs haasteltava kertoi, että aamupiirissä on ollut käytössä myös liikuntakortit, joiden kautta tehdään yhdessä erilaisia jumppaliikkeitä. Lapset tykkäävät tästä todella paljon. Erääseen ryhmään on lisäksi tuotu hyppyruudukko sisälle, jossa lapsi pääsee hyppimään pitkin päivää. Trampoliinilla pomppiessa voidaan samalla laskea ääneen ja ryhmässä on myös viivoja lattiassa, joita käytetään esimerkiksi kinkkaamiseen. Lapsilta itseltään tulee paljon ideoita ja he keksivät tekemistä.

Haastatellut olivat sitä mieltä, että lapsi liikkuu luontaisesti. Liikkuminen ei ole aina niin suunnitelmallista, vaan se tulee luonnostaan. Yhdessä haastatte-

lussa puhuttiin siitä, että jos lapsi haluaa liikkua, niin lähdetään ulos. Liikkuminen on luontaista ja siinä otetaan huomioon lasten toiveet. Silti haastatellut olivat sitä mieltä, että liikuntaa pitäisi enemmän sisällyttää arkeen. Tässä työntehtäjän oma asenne ratkaisee ja on muistettava ottaa huomioon liikunnan mahdollisuus arkitilanteissa. Haasteeksi nousikin, miten tuoda liikuntaa enemmän sisälle. Ulkona tapahtuvaan liikuntaan ollaan tyytyväisiä. Päiväkodeilla on käytössä kuitenkin iso sali ja hyvät välineet esimerkiksi trampoliini, renkaat ja puolapuut. Liikunnan lisääminen osaksi arkea, varsinkin sisällä, vaatii aikuisilta hyvän pohjatyön, jotta toiminnassa olisi jonkinlainen järjestelmällisyys. Toiminnan järjestämisessä korostettiin myös turvallisuutta.

Ohjattu liikunta

Arkiliikunnan lisäksi päiväkodeilla on ohjattuja liikuntatuokioita. Toisessa päiväkodissa on ainakin kerran viikossa salivuoro ja sisäliikuntaa harrastetaan myös enemmän, jos on tila vapaana. Tässä käytetään myös hyödyksi omaa päivälepohuonetta. Toinen päiväkodeista taas on käynyt säiden salliessa joka toinen viikko omalla pihalla ja joka toinen viikko metsässä. Sisäliikuntaan on myös mahdollisuus. Ohjatuilla liikuntatuokioilla on iso merkitys lapsen jaksamisen ja oppimisen kannalta ja niitä myös järjestetään niin paljon kuin mahdollista. Ohjattujen liikuntatuokioiden tärkeyttä korostettiin lasten kohdalla, jotka eivät luontaisesti liiku kovin paljon. Polttopallo oli yhdessä haastattelussa paljon hyödynnetty liikuntapeli. Sääntöjen opetteluun, toistamiseen ja kertaamiseen kautta polttopallolla nähtiin olevan vaikutuksia oppimiseenkin. Myös muiden pelien pelaamisen avulla opetellaan sääntöjä ja pallon käsittelytaitoja, joita tarvitaan myös koulussa. Perinneleikkien, esimerkiksi karhu nukkuu -leikin avulla opetetaan maahanmuuttajataustaisille lapsille suomalaista kulttuuria. Tässä leikissä yhdistyvät hyvin säännöt, kieli ja liikunta. Muita toteutettuja ohjattuja liikuntatuokioita ovat esimerkiksi ulkoleikit. Yhdessä haastattelussa tuli esille liikuntatuokioiden lisäksi ohjattu liikunta osana aamupiiriä. Aamupiirin liikuntahetkenä on ollut esimerkiksi pieni aamujumppa, jossa opetellaan erilaisia motorisia taitoja.

Haastatteluissa tuli esille, kuinka maahanmuuttajataustaisille lapsille ohjatuista liikuntatuokioista on hyötyä. Yksi haastateltu kertoi, että esimerkiksi värejä, kehonosia ja muotoja voidaan oppia liikunnan kautta. Liikuntatuokioissa käyte-

tään erivärisiä muotopaloja, joiden kautta edellä lueteltuja asioita voidaan opetella osana liikuntaa. Varsinkin tanssiminen ja liikkuminen nähtiin maahanmuuttajataustaisille lapsille mieluisina asioina. Kaksi haastatelluista mainitsi, että maahanmuuttajataustaiset lapset ovat usein liikkuvaisempia kuin suomalaiset lapset ja ovat rohkeampia liikkumaan. Haastatteluissa korostuikin esimerkiksi erilaisten musiikillisten liikuntaleikkien tärkeys.

Niin arkiliikunnan kuin ohjattujen liikuntatuokioiden kannalta merkityksellistä on kannustaminen, joka nousi esille useammassa haastattelussa. Lapsia kannustetaan aktiivisesti liikkumaan. Siitä oltiin osittain kuitenkin eri mieltä, tarvitsevatko lapset kannustusta liikkumiseen. Kahdessa haastattelussa oltiin sitä mieltä, että lapset liikkuvat luontaisesti, eivätkä tarvitse erityistä kannustamista. Jokainen haastateltu ajatteli, että lapset yleisesti tykkäävät liikunnasta ja he jopa toivovat jumppaa eivätkä kieltäydy, jos sitä on tarjolla. Lapsilta kysytään myös mitä he haluavat tehdä. Haastatteluista tuli esille, että toimintaa muokataan tilanteen mukaan. Jos lapset näyttävät siltä, että he haluavat liikkua, silloin myös liikutaan. Mielessä pidetään siis lapsilähtöisyys. Joskus on tarpeen kannustaminen kädestä pitäen ja on tärkeää, että aikuinen on toiminnassa mukana. Esimerkiksi pihaleikeissä lapset saattavat tarvita kannustamista ja neuvoja.

”Joo, kyl täytyy kannustaa ihan kaikkii. Nyt ihan saattaa ihan kädestä kii, et nyt mennää, et lähetää yhdessä, et kyl siin joutuu kannustaa. Et kyl ne sit saa mukaa ku keinot löytää. Sit vaa ku aikuinen lähtee siihen mukaan, ettei odota et tekis yksin.”

6.2.6 Suomen kielen opetuksen ja liikunnan yhteys

Kaikki seitsemän haastateltua näkivät yhteyden liikunnan ja kielen oppimisen välillä. Liikunnalla ajateltiin olevan tukeva vaikutus uuden kielen oppimiseen. Haastatteluissa nousi esille eri näkökulmia siitä, miksi liikunnasta olisi hyötyä kielen oppimiseen. Yksi haastateltu korosti liikunnan kokonaisvaltaisuutta. Liikkuessaan lapsi pääsee itse toimimaan. Esimerkkinä tuli liikuntavälineiden, esimerkiksi liukumäen, nimeäminen ja siitä laskeminen yhdessä. Näin yhdistetään asioiden nimeäminen ja itse konkreettisesti tekeminen. Liikkuminen ajatellaan myös lapselle mielekkäänä tapana toimia ja oppia, minkä takia sillä on

myös kielen oppimista tukeva vaikutus. Lisäksi liikunnan yhteyttä kielen oppimiseen pidetään itsestäänselvyytenä. Uuden kielen oppiminen tapahtuu muiden, esimerkiksi karkeamotoristen taitojen kautta. Yhdessä haastattelussa korostettiin itsetunnon merkitystä oppimiseen. Liikunnan kautta lapsi saa onnistumisen kokemuksia ja rohkeutta opetella uusia asioita. Tätä pidettiin kaiken oppimisen perustana.

Haastatelluissa selvitettiin, hyödynnetäänkö liikuntaa osana suomen kielen opettamista. Kolme haastateltua koki, ettei liikunnan hyödyntäminen osana suomen kielen opettamista ole vielä tiedostetulla tasolla. Liikuntaa järjestäessä ei ajatella, että samalla tuetaan maahanmuuttajataustaisen lapsen suomen kieltä. Työntekijät eivät siis välttämättä aina tiedosta, että joku liikuntatuokio on samalla opetusta. Haastattelut olivat kuitenkin myös sitä mieltä, että tärkeää olisi saada suomen kielen tukeminen tiedostetuksi osaksi liikuntaa. Yksi haastateltu ajatteli, että isossa ryhmässä liikuntatuokio ei ole välttämättä hyvä oppimistilanne. Jokaiselle tulisi selittää toiminta ymmärrettävällä tavalla, joka saattaisi tehdä tilanteesta haasteellisen. Kaksi haastateltua taas koki, että liikunnan lisäämiseksi osaksi kielen opetusta, tulisi asiaa ajatella syvällisemmin ja tavoitteellisemmin. Työntekijän täytyy itse ensin tiedostaa kielenopettajan roolinsa, jotta hän voisi hyödyntää sitä myös liikunnassa.

”Nii sitä ei varmaa, mie luulen et sitä ei niinku ajatella, et se ei siel ajatuksen tasol. Et ku me tos liikuttaa ja tehää näi, et tää niinku auttaa näit lapsii kielen oppimisessa. Et pitäis saada ehk tonne ajatuksen tasolle niinku, et sie iha itte sitä niinku ajattelis. Et nyt tehää näi tai näi, et nyt mie niiku tuen täs tätä. Et ku sitä vaa niiku tekee niiku tät meidän arkeen nii jotenki se ei, ne ei oo kaikki ihan tuolla”

Kuusi haastateltua oli sitä mieltä, että liikuntaa pitäisi lisätä suomen kielen opetukseen. Liikunta nähdään hyvänä kielen tukemisen menetelmänä, ja siitä ajatellaan olevan hyötyä niin kielen opettamisessa kuin kielen oppimisessa. Yhdessä haastattelussa liikuntaa haluttiin lisätä osaksi suomen kielen opetusta sen takia, että liikunnan kautta voi oppia paljon asioita. Liikuntaa suomen kielen tukimenetelmänä ajateltiin myös uusien liikuntasuosittelujen kautta. Liikuntaa olisi hyvä lisätä myös osaksi kielen opetusta, jotta suosituksissa oleva kolmen tunnin päivittäinen liikkuminen toteutuisi. Yksi haastateltu oli sitä mieltä, että liikuntaa hyödynnetään tarpeeksi osana suomen kielen opetusta.

Hän näki liikunnan kokonaisvaltaisena liikkumisena, jota on luontaisesti joka päivä. Haastateltu koki kaikki päivän tilanteet kielen opettamisen tilanteina, jolloin myös liikuntahetkillä suomen kielen opetus on läsnä.

6.2.7 Liikunnan lisääminen osaksi suomen kielen opetusta

Haastatteluista nousi vain vähän esimerkkejä siitä, miten liikuntaa järjestetään tällä hetkellä osana suomen kielen opetusta. Tämä johtui siitä, että liikunnan ja suomen kielen opetusta ei nähdä vielä niin tiedostetulla tasolla. Esille tulleita asioita olivat kuitenkin erilaiset liikunta- ja laululeikit, joiden kautta opetellaan erilaisia sanoja ja loruja. Näissäkin tilanteissa ei kuitenkaan aina tiedosteta sitä, että ne ovat kieltä tukevia tilanteita. Yhdessä haastattelussa nousi esille esimerkiksi pää-olkapää-peppu – leikki, jossa opetellaan liikkeiden avulla eri ruumiinosia. Toisessa haastattelussa korostettiin perinneleikkien hyödyntämistä. Perinneleikeistä mainittiin esimerkiksi karhu nukkuu -leikki. Leikissä laulettua laulun kautta lapsi oppii suomen kieltä ja lauluun liitetyn leikin kautta lapset pääsevät myös juoksemaan. Leikissä yhdistyy siis suomen kielen oppiminen ja liikunta lapsille mielekkäällä tavalla. Lisäksi leikin toistettavuus auttaa lapsia muistamaan leikin kulkua ja leikissä käytettyä laulua. Haastateltavat olivat sitä mieltä, että laulujen ja rytmiiikan kautta asiat jäävät paremmin mieleen. Yhdessä haastattelussa tuli esille, että värien opettelussa hyödynnetään apuna liikuntaa. Maahanmuuttajataustainen lapsi pääsee opettelemaan värejä, esimerkiksi juoksemalla aina annetun värin kohdalle. Kielen oppimisen tueksi on värien opetuksessa yhdistetty liikkuminen lapsille luontaisella ja mielekkäällä tavalla. Samaa opetusleikkiä oli käytetty myös yhdessä havainnoimassamme tilanteessa. Kielen opetuksen tukemiseen voidaan tämän tapaisessa leikissä yhdistää myös aikuisen malli ja kuvakortit. Tässäkin näkyy haastatteluissa korostettu liikunnan monimuotoisuus ja sovellettavuus.

Liikuntahetkistä puhuttaessa korostettiin sitä, että liikunta on suuri osa myös muuta arkea ja ulkoilua. Suomen kielen opettamista näissä tilanteissa ei kuitenkaan tällä hetkellä paljonkaan käytetä. Kuitenkin yhdessä haastattelussa nousi esille, että erilaista sanastoa tulee opeteltua myös liikunnan kautta. Haastateltu otti esimerkiksi muotopalat, joiden kautta voidaan opetella vaikka värejä ja muotoja. Liikuntahetkien ohjeistusten kautta maahanmuuttajataustaisille lapsille opetetaan myös erilaista liikuntasanaa. Lapset saavat muodostaa rivejä, jonoja ja liikkua eri suuntiin. Työntekijän ohjeistuksen ja toiminnan

myötä lapsi pääsee havainnoimaan, mitä tietyt sanat tarkoittavat ja hän voi toimia niiden mukaan.

Yhtä lukuun ottamatta kaikki haastatellut kokivat, että liikuntaa tulisi lisätä suomen kielen opetukseen päiväkodissa. Koska liikuntaa ei hyödynnetä vielä paljon suomen kielen opetuksessa, selvitimme haastateltavilta myös millä tavoin liikuntaa voitaisiin lisätä suomen kielen opetukseen. Haastateltavat näkivät toiminnan suunnittelussa tärkeänä, toiminnan havainnoinnin ja asian pohtimisen. Yksi haastateltu pohti esimerkiksi sitä, miten eri siirtymätilanteisiin olisi mahdollista lisätä liikuntaa, ja miten siihen voisi yhdistää kielen opettamista. Konkreettisia ehdotuksia oli kuitenkin vaikea tuoda esille haastattelutilanteessa. Yksi haastateltu koki tärkeänä asian ottamisen puheeksi yhdessä työyhteisön kanssa. Liikunnan lisäämistä osaksi suomen kielen opetusta tulisi pohtia yhdessä muiden päiväkodin työntekijöiden kanssa. Ideoiden ja kokemusten vaihtaminen muiden työntekijöiden kanssa nähtiin tärkeänä. Toisella työntekijällä voisi olla jokin toimiva idea, jota muu työyhteisökin voisi hyödyntää toiminnan suunnittelussa. Myös alan kirjallisuudesta uskottiin olevan apua liikunnallisen suomen kieltä tukevan toiminnan järjestämisessä.

Eräänä isona kieltä tukevana ryhmänä tulivat esille kuitenkin lorut ja niiden yhdistäminen liikuntaan. Lorun voi toteuttaa rytmin ja liikkeen kautta, jolloin oppiminen on kokonaisvaltaisempaa. Johonkin helppoon loruun voidaan yhdistää erilaisia liikkeitä, joilla saataisiin kielen opetuksen tueksi myös liikunnallisuutta. Yhdeltä haastateltavalta nousi idea loruun, jota voitaisiin opetella esimerkiksi jonossa liikkuen ja yhdessä tehden. Loruissa opeteltaviin sanoihin voidaan yhdistää esimerkiksi taputuksia tai marssia. Opeteltavat sanat uskotaan jäävän paremmin mieleen yhteisten liikkeiden ja liikunnan kautta. Esille nousi myös se, että liikunnan hyödyntäminen suomen kielen opetuksessa on kiinni työntekijöiden mielikuvituksesta, ja sen lisääminen onkin otettava tavoitteeksi. Työntekijöillä on myös omat vahvuutensa, joihin he helposti toiminnassa ja sen suunnittelussa varautuvat.

Varsinaiseen liikuntaan ei haastatteluilta noussut kovin paljon konkreettisia esimerkkejä. Yksi haastatelluista sanoikin, että asiaa olisi pitänyt pohtia paremmin etukäteen. Joitakin ideoita ja ajatuksia liikunnan lisäämisestä suomen kielen opetuksen tueksi nousi kuitenkin esille. Yksi idea liikunnan ja suomen kielen yhdistämiseen oli jumppa, johon voi yhdistää hyvin esimerkiksi värejä,

käsitteitä ja kehonosia. Jumpan tueksi on mahdollista ottaa mukaan kuvakortteja, esimerkiksi erilaisista asennoista. Lisäksi musiikki nähtiin hyvänä menetelmänä liikunnan hyödyntämisessä suomen kielen opetuksessa. Esimerkkinä tästä yhdessä haastattelussa oli, että musiikin soidessa juostaan tai tanssitaan, ja kun musiikki loppuu, mennään kortin esittämään asentoon. Musiikin ja liikunnan yhdistäminen on hyödyllistä, koska lapsen ei tarvitse miettiä aktiivisesti puheen tuottamista. Musiikin ja liikunnan kautta lapsi pääsee ilmaisemaan itseään. Yksi haastateltu toi esille myös sen, että asiat jäävät paremmin mieleen musiikin ja laulamisen kautta. Musiikin ajateltiin olevan liikunnan tavoin lapsiryhmää yhdistävä asia.

Liikuntaa voitaisiin hyödyntää suomen kielen opetuksessa myös liikuntaradan kautta. Tästä nousi yhdessä haastattelussa esimerkki, jossa eri pisteille liikutaisiin eri tavoin, esimerkiksi pyörien. Eri pisteet voivat olla, esimerkiksi eri suunnissa tai eri väreissä, riippuen sanastosta jota opetellaan. Näin ollen ohjeeksi tulisi esimerkiksi: ”pyöri punaiselle”. Haastateltu pohti myös, että toimintaa voitaisiin rikastuttaa ottamalla maahanmuuttajataustaisen lapsen oma äidinkieli mukaan opetukseen. Lapsi saisi kertoa, mitä jokin tietty asia, esimerkiksi väri, tarkoittaa hänen äidinkielellään. Näin saataisiin toiminnasta lapselle mielekkäämpää ja oppiminen olisi vastavuoroista. Uuden kielen oppiminenkin saattaisi helpottua, kun lapsi pääsee välillä käyttämään myös omaa äidinkieltään yhteisessä toiminnassa.

Ideoita liikunnan lisäämiseen pohdittiin myös S2-opetusta ajatellen. Yksi haastateltu kertoi, että S2-opetuksessa voidaan hyödyntää liikuntavälineistöä ja erilaisia jumppavälineitä. Tuokioita voisi tehdä liikuntapainotteisimmiksi sen mukaan, mitä sanastoa milloinkin opetellaan. Esimerkiksi eläimiä opetellessa, lasten kanssa voitaisiin yhdessä miettiä, miten eri eläimet liikkuvat. Yhdessä voitaisiin liikkua eri eläinten tavoin, jolloin saadaan myös liikunnallisuutta osaksi suomi toisena kielenä -opetusta. Haastateltu painotti, että toiminnan suunnittelussa tulee kuitenkin ottaa huomioon lapsen ikä ja taso. Kaikki toiminta ei välttämättä toimi jokaisen lapsen kanssa. Yksi haastateltu pohti myös sitä, että liikunta voisi toimia hyvänä motivoivana elementtinä kielen opetuksessa. S2-tuokion voisi aloittaa ja lopettaa liikunnalla, jolloin liikunta voisi motivoitua keskittymään myös suomen kielen opetukseen. Tuokion voisi rytmittää kuvakorteilla ja jokaisen toiminnan jälkeen sitä kuvaava kortti käännettäisiin nurinpäin.

6.2.8 Haasteet kielen opettamisessa

Haastatteluissa suurimmiksi haasteiksi suomen kielen opettamisessa maahanmuuttajataustaisille lapsille nousivat yhteisen kielen puuttuminen sekä lapsen persoonallisuuden vaikutus. Varsinkin päivähoiton aloituksessa yhteistä kieltä ei ehkä ole ollenkaan, jolloin haasteeksi nousee lapsen ymmärtäminen ja ymmärretyksi tuleminen. Venäjän kieliset lapset leikkivät usein yhdessä ja puhuvat yhteistä kieltä, joka myös nähtiin haasteena suomen kielen opettamisessa. Kuitenkin samoissa haastatteluissa ilmeni myös se, että päiväkodissa käytettävien kielen tukikeinojen avulla ymmärretään näitä lapsia.

Lasten persoonallisuuden nähtiin vaikuttavan siihen, miten lapsi saadaan motivoitua kielen oppimiseen. Ulospäinsuuntautuneen lapsen kanssa on helpompaa päästä kommunikoimaan kuin esimerkiksi sisäänpäin suuntautuneen ja ujon lapsen kanssa. Yhteiseen toimintaan motivoiminen nähtiin helpommaksi sosiaalisesti aktiivisen lapsen kanssa. Haasteena voi olla myös suomen kielen oppimiseen innostaminen lapsen omaa kieltä kunnioittavalla tavalla. Lapsi ei osaa välttämättä omaakaan äidinkieltä vielä kunnolla, jolloin uuden kielen oppiminen on hankalaa. Yhdessä haastattelussa uuden kielen oppimiseen liittyen nousi esille myös muut piilossa olevat ongelmat, esimerkiksi dysfasia. Oppimisongelmat voidaan nähdä johtuvan vain kielen oppimattomuudesta, vaikka taustalla voi olla muitakin ongelmia.

”Kylhän se sitä aikaa ja kärsivällisyyttä vaatii ja sitten vielä, kun lapset oppii eri tahtiin. Niin sitten se, että toisil lapsil saattaa olla pohjal joku muukin ongelma, ku se kieli, että ne vähän jää sinne alle. Jos on vaikka dysfasiaa tai muuta ongelmaa, nii ajatellaa vaa, et se johtuu siitä kielestä. Se apu saattaa viivästyä ja sit huomataanki, et tää on ollu monta vuotta jo tääl suomessa ja hän ei osaa-kaan enempää suomea...”

7 JOHTOPÄÄTÖKSET

Kaikki haastateltavat pitivät liikuntaa hyvin tärkeänä osana päiväkodin arkea. Tuloksista tulee ilmi, että liikunnalla nähdään olevan suuri merkitys lapsen oppimiseen. Liikunnalla nähdään olevan merkitystä lapsen jaksamiseen ja keskittymiseen. Liikunnan kautta lapsi pääsee purkamaan energiaa, joka taas vai-

uttaa siihen, että hän pystyy keskittymään. Fyysisellä aktiivisuudella on tutkittu olevan positiivisia vaikutuksia, esimerkiksi tarkkaavaisuuteen ja tiedolliseen toimintaan (Kantomaa ym. 4/2013, 14). Liikunta on siis yhteydessä jakamiseen ja keskittymiseen, jotka vaikuttavat myös oppimiseen. Kielen oppimisen kannalta liikuntaa olisi tärkeä hyödyntää myös S2-opetuksessa. Tuloksissa tulikin esille, että lapsi tarvitsee S2-tuokioissa vaihtelua fyysisen toiminnan ja istumisen välillä.

Tutkimuksessamme selvitimme, mikä merkitys liikunnalla on suomen kielen opetuksessa maahanmuuttajataustaisten lasten kanssa. Kielen kannalta liikunnalla koettiin olevan merkitystä, esimerkiksi laskemaan ja lukemaan oppimisessa. Nämä taidot ovat koulun kannalta hyvin merkityksellisiä. Liikunnan vähäisyyden nähtiin olevan yhteydessä myös kielenkehityksen häiriöihin. Liikunnan merkityksen tärkeys lapsen kokonaisvaltaiseen oppimiseen näkyi haastattelujen perusteella päiväkodeissa hyvin. Liikunnan kautta lapsi saa ilmaista itseään ja hänen ei tarvitse koko ajan miettiä aktiivisesti suomen kielen tuottamista. Maahanmuuttajataustaiset lapset saavat arkiliikunnan, vapaan leikin ja ohjattujen liikuntatuokioiden kautta mahdollisuuden oppia kieltä toimissaan muiden lasten kanssa. Liikunta toimii hyvänä tapana ottaa kontaktia muihin lapsiin ja oppia samalla suomen kieltä. Vertaistuki sekä mallista oppiminen toimivat hyvin kielen oppimisen tukena. Leikeissä ei välttämättä edes tarvita yhteistä kieltä ja toiset lapset toimivat parhaana kielen opettajana. Toiminnallisuuden kautta oppiminen tapahtuu huomaamatta. Liikunnan kokonaisvaltaisuus on hyvin merkityksellinen asia ja se tukee kieltä eri aistien kautta.

On tutkittu, että joissakin kulttuureissa lapset ovat vahvasti kineettisiä oppijoita, eli he oppivat parhaiten kehon ja liikkeen kautta. Kineettistä oppimismallia käyttävät lapset ovat tottuneet liikkumaan paljon ja heillä voi olla vaikeuksia pysyä paikallaan. (Halme & Vataja 2011, 39.) Kahdessa haastattelussa nousikin esille se, että maahanmuuttajataustaiset lapset pitävät liikkeestä ja varsinkin musiikkiliikunta on heille mieluista. Mieluisan tekemisen kautta myös kielen oppiminen voisi helpottua ja lapset innostuisivat suomen kielen opetuksesta. Haastateltavat näkivätkin haasteena kielen opetuksessa lasten innostamisen. Liikunnan hyödyntäminen on hyvä menetelmä, koska liikunta on usein lapsille mielekäs asia. Näin liikunnan kautta kielen oppimiseen innostaminen saattaisi käydä helpommin. Lisäksi haasteena kielen opetuksessa on yhteisen kielen

puuttuminen. Tästä huolimatta liikunnassa ei aluksi tarvita yhteistä kieltä vaan tärkeämpää on mallioppiminen ja oman kehon käyttäminen.

Vaikka liikunta nähtiin hyvin merkityksellisenä lapsen oppimisen kannalta, sen rooli suomen kielen opetuksessa herätti monenlaisia ajatuksia. Liikunnan yhteys suomen kielen opetukseen koettiin usein luonnostaan tulevana ja itsestään selvänä. Usein haastateltavat tiedostivat liikunnan merkityksen, mutta sen syvempi pohtiminen osana toimintaa on jäänyt vähemmälle. Vaikka liikunnan merkitys tiedostetaan, se ei aina toteudu käytännön tasolla. Liikunnan ja kielen yhdistäminen nähtiin ryhmäkohtaisesti, eikä se välttämättä ole koko talon yhteinen visio. Tuloksista esille nousi se, että liikunnan merkitystä tulisi pohtia enemmän yhdessä muun työyhteisön kanssa. Esille nousi selvästi myös se, että liikuntaa ei hyödynnetä vielä tarpeeksi paljon osana suomen kielen opetusta. Tähän vaikuttanee se, että liikunnan hyödyntäminen kielen opetuksessa voi tulla tiedostamatta. Liikuntaa järjestettäessä ei ajatella vielä, että kyseessä voisi olla myös kielen opetuksen tilanne. Yhtä lukuun ottamatta haastatellut olivat sitä mieltä, että liikuntaa tulisi ehdottomasti lisätä suomen kielen opetukseen päiväkodissa. Kun liikuntaa ajateltiin laajemmin kuin liikuntatuokioina ja siihen sisällytettiin kaikki liikkuminen, sitä nähtiin ainakin yhden haastatellun perusteella olevan tarpeeksi kielen opetuksen tukena. Haastatelluissa korostui muutenkin liikunnan ajattelemisen laajempaan toiminnallisuuteen, johon kuului myös taputukset ja kehon kaikki liikkeet.

Toisena tutkimuskysymyksenä tutkimuksessa oli, miten päiväkodissa voidaan hyödyntää liikuntaa maahanmuuttajataustaisten lasten kanssa suomen kielen opetuksen tukena. Kysymystä ajateltiin paljon arkiliikunnan ja ohjattujen liikuntatuokioiden kautta. Arjessa tapahtuva liikunta on parasta kaikille lapsille, koska he saavat vapaasti toteuttaa itseään. Ohjatut liikuntatuokiot ovat arkiliikunnan tukena ja toimivat myös opetushetkinä. Liikuntatuokiot nähtiin tutkimuksessa hyvinä oppimisväylinä, esimerkiksi värien ja muotojen opettelussa. Leikeissä käytettävät eri välineet edistävätkin erilaisten käsitteiden oppimista (Pulli 2001, 116). Ohjatut tuokiot ovat tärkeitä, koska ne myös aktivoivat niitä lapsia, jotka eivät muuten välttämättä liikkuisi. Yhteisten liikuntatuokioiden kautta lapsi oppii ryhmässä toimimisen taitoja sekä ohjeiden kuuntelua. Tämä nousikin yhdeksi haasteeksi kielen opettamisen kannalta. Kielen opetus osana liikuntaa nähtiin hankalana suurien ryhmien kanssa. Haasteeksi tässä nousee ehkä se, miten sisällyttää suomen kielen opetus liikuntatuokioon niin, että siitä

on hyötyä kaikille. Pienryhmien kohdalla liikunnan hyödyntäminen osana kielen opetusta olisikin ehkä ideaalisempi vaihtoehto.

Asiantuntijat ovat todenneet, kuinka pienryhmässä voidaan ottaa paremmin huomioon lapsen yksilölliset tarpeet. Pienryhmässä on helpompi olla vuorovaikutuksessa ryhmän kaikkien jäsenten kanssa. Pienryhmätoiminnan on havaittu myös tukevan kielenkehitystä. Tämä johtuu siitä, että pienryhmässä lapsi saa paremmin mahdollisuuksia itsensä ilmaisuun. Aikuisella on myös enemmän mahdollisuuksia kuulla lasta ja vastata hänen viesteihinsä. (Savolainen 2013, 19 – 20.) Havainnoimassamme liikuntatuokiossa oli vain kolme lasta, joka toimi todella hyvin. Lapset pääsivät kaikki ilmaisemaan itseään liikunnan kautta, joka oli tukemassa kielen oppimista hienolla tavalla. Työntekijä pystyi ottamaan jokaisen lapsen yksilöllisesti huomioon ja auttoi heitä kieltä tukien. Esimerkiksi yksi venäläinen tyttö oli juuri aloittanut päiväkodissa. Työntekijä otti hienosti tämän huomioon ja tuki hänen kielen oppimistaan selkeällä kielenkäytöllä, havainnollistamalla ja myös venäjän kieltä käyttämällä. Liikunnallisen toiminnan kautta lapset saivat hyvin myös vertaistukea ja mallia toisistaan.

Tutkimuksessa mukana olevien päiväkotien puitteet liikunnan hyödyntämiseen kielen opetuksessa ovat hyvät. Yleisimpiä tällä hetkellä käytössä olevia kieltä tukevia liikunnallisia menetelmiä ovat erilaiset liikuntaleikit. Jumpan ja liikunnallisten leikkien kautta voidaan opettaa esimerkiksi värejä, kehonosia ja eläimiä. Päiväkodin arjessa korostuvat vahvasti loruttelut, musiikkihetket ja erilaiset laululeikit, jotka kaikki nähdään suomen kieltä tukevinä menetelminä. Musiikin ja liikunnan yhdistelmä nähtiin erittäin hyvänä, koska lapsi innostuu ja ilmaisee itseään samalla oppien kieltä. Haastatteluissa nousi selkeästi esille liikunta osana arkea ja sitä kautta tiedostamatta kielen oppiminen.

Kuitenkaan tällä hetkellä päiväkodeissa ei tutkimuksen perusteella hyödynnetty vielä paljon liikuntaa suomen kielen opetuksen menetelmänä. Lähes kaikki olivat tutkimuksessa sitä mieltä, että liikunta tulisi saada tiedostetuksi osaksi suomen kielen opetusta. Liikuntaa haluttiin siis lisätä osaksi suomen kielen opetusta. Kysymykseksi nouseekin, että millä keinoin sitä voidaan lisätä suomen kielen opetukseen? Konkreettisia ehdotuksia haastateltavien oli osittain hankala tuoda esille. Toiminnan suunnittelussa tärkeää on soveltaminen. Erilaisista tuokioista voi saada enemmän kieltä tukevia pienellä vaivannäöllä

ja asiaan paneutumisella. Liikunnallisuus arjen tilanteissa on hyvin tärkeää. Liikunnan osuutta voitaisiin lisätä entisestään näihin tilanteisiin, koska ne ovat haastateltavien mukaan parhaita opetus- ja oppimistilanteita. Haastateltavat näkivät S2-opetuksessa liikunnalla olevan suuri merkitys ja sitä tulisi hyödyntää opetuksessa vielä enemmän. Laululeikit ja liikuntaleikit olivat tärkein liikunnallisuuden lisäämisen tapa, varsinkin S2-opetukseen. S2-opetuksessa tärkeää on jokaisen toimintatuokion rakenne ja käytössä oleva sanasto. S2-tunnin rakenne voidaan suunnitella niin, että alussa ja lopussa on aina liikunnallinen osio. Jo käytössä olevat menetelmät olivat osittain samoja, joilla ajateltiin liikuntaa voitavan lisäävän. Erityisesti painotettiin loruja ja niihin yhdistettäviä liikkeitä. Liikunnan lisäämisessä apuna voidaan käyttää kielen tukemisessa käytettäviä tukikeinoja, kuten kuvakortteja ja tukiviittomia. Esille nousseissa ideoissa liikunnan lisäämiseksi osaksi kielen opetusta korostui eri menetelmien yhdistäminen. Hyvä liikunnallinen kielen opetustuokio sisältäisi esimerkiksi musiikkia, erilaisia liikkumistyyliä ja sillä hetkellä opeteltavan sanaston.

Tutkimuksen tarkoitus oli myös selvittää, mitä muita kielen tukemisen keinoja käytetään liikunnan lisäksi. Kuvakortit olivat muista menetelmistä yksi tärkeimmistä tukikeinoista kielen opetuksessa. Kuvakortit ovat konkreettinen osa päiväkodin arkea, ja ne koetaan hyödylliseksi eri tilanteissa hahmottamaan toimintaa. Kuvakorteista on valtava apu maahanmuuttajataustaisten lasten kanssa, joiden suomen kielen oppimista ne tukevat.

Tukiviittomat ovat toinen käytetty menetelmä, joista koettiin olevan hyötyä kaikille lapsille. Tukiviittomat ovat hyödyksi tahdonalaisten liikkeiden ja yleisen motoriikan kehittämisessä. Viittomien hahmottaminen voi olla usein helpompaa kuin kuulohavainnon, koska sen perustuu näköhavaintoon. (Tukiviittomat kommunikoinnissa 2016; Viittominen vahvistaa puhetta 2016.) Tukiviittomat kiinnittävät lapsen huomion sanaan ja auttavat sisäistämään sen. Ujompien lasten on myös luultavasti helpompaa kommunikoida tukiviittomien avulla. Kuitenkin näiden käyttöön tulisi panostaa enemmän.

Kielen tukemisen menetelmistä vertaistuki on myös hyvin tärkeä, kuten tuli esille tuloksissa. Vertaistuessa lapset auttavat ja tukevat toisiaan kielen oppimisessa. Kielen oppiminen tapahtuu esimerkiksi lasten leikkiessä keskenään. Vertaistuessa tärkeää on myös mallista oppiminen, joka auttaa lapsia sisäistämään kieltä. Kontakti toisiin lapsiin on maahanmuuttajataustaiselle lapselle

helpointa ja yhteisen kivan toiminnan kautta he oppivat kieltä. Yhteisen toiminnan kautta lapset motivoivat toinen toisiaan, joka on tärkeää kielen oppimisen kannalta. Muita käytettäviä menetelmiä ovat erilaiset lorut, laulut, pelit, lauleikkit ja sadut. Kaikkia menetelmiä pystytään soveltamaan eri tavalla. Tärkeää on menetelmien rikkaus ja yhdistäminen. Myös maahanmuuttajataustaisten lasten oman äidinkielen tiedostaminen ja hyödyntäminen suomen kielen opetuksessa ja oppimisessa on tärkeää. Tämä auttaa sopeutumaan päiväkotiin ja lisää turvallisuuden tunnetta. Lapsen oman äidinkielen hyödyntäminen voi olla apuna myös liikunnassa. Havainnoidussa liikuntatilanteessa käytettiin suomen kielen opetuksen tukena venäjän kieltä. Lisäksi lapsen äidinkielen hyödyntäminen nousi esille yhden haastatellun pohtiessa liikunnan yhdistämistä kielen opetukseen.

Viimeiseksi halusimme selvittää, millainen rooli työntekijällä on suomen kielen opetuksessa. Työntekijät itse voivat tukea omalla toiminnallaan lapsen kielen oppimista ja sopeutumista. On hyvin tärkeää, että aikuinen tiedostaa roolinsa kielenopettajana. Arjen tilanteet ovat myös kielen opetus- ja oppimistilanteita. Olennaisinta on, että aikuinen on motivoitunut opettamaan kieltä. Lapsilähtöisyys korostuu, kun halutaan vahvistaa lapsen suomen kieltä. Työntekijän pitää kiinnittää huomiota siihen, miten hän itse tuottaa kieltä. Selkeät ohjeet ja asioiden esittäminen lyhyesti sekä toiminnan sanoittaminen ovat tärkeitä. Tämä korostuu hyvin arjessa, jossa tärkeää on myös konkretisointi. Aikuinen toimii kielen mallina ja opastajana. Tulosten kautta esille tulee hienosti, kuinka kannustamisella on iso merkitys maahanmuuttajataustaisille lapsille. Se lisää lapsen itseluottamusta käyttää suomen kieltä ja opetella sitä. Lapsi uskaltaa myös kysyä ja hänellä on turvallinen olo. Lapselle on myös annettava tilaa ja kunnioitettava hänen kulttuuriaan. Haastateltavat toivat esille sen, miten on annettava mahdollisuus oman äidinkielen käyttämiseen. Tämä auttaa lasta rentoutumaan ja edistää suomen kielen oppimista. Liikunnan näkökulmasta ajatellen, tärkeää on lapsen kannustaminen ja yhdessä tekeminen. Toiminnan näyttäminen etukäteen auttaa lasta helpommin lähtemään mukaan. On oltava positiivinen ja innostava asenne tekemistä kohtaan, koska aikuisen mielentila paistaa myös lapsiin. Innostunut työntekijä saa innostettua lapsetkin.

Tutkimuksessamme selvisi myös se, kuinka tärkeänä kasvatuskumppanuutta pidetään lapsen suomen kielen oppimisen kannalta. Päiväkodin työntekijöiden

vastuulla on myös kasvatuskumppanuuden edistäminen ja yhteistyön ylläpitäminen vanhempiin. On hyvin tärkeää lapsen suomen kielen tukemisen kannalta selvittää, miten omaa äidinkieltä osataan ja miten kotona puhutaan suomea tai tuetaanko sitä. Tämä on pohjana koko suomen kielen opetukselle, ja siksi myös tärkeää ottaa huomioon opetuksen järjestämisessä.

8 POHDINTA

Koko opinnäytetyöprosessi lähti liikkeelle tämän vuoden helmikuussa, kun olimme yhteydessä Kotkan kaupungin varhaiskasvatukseen. Meillä oli haaveena tehdä opinnäytetyö maahanmuuttajataustaisiin lapsiin liittyen ja Kotkan kaupungilta nousikin idea liikunnan näkymisestä kielen opetuksessa maahanmuuttajataustaisten lasten kanssa. Koimme aiheen mielenkiintoiseksi ja tärkeäksi, joten innolla tartuimme siihen.

Opinnäytetyön tekeminen on ollut opettavaista ja antoisaa, mutta myös hyvin haasteellista. Teorian kirjoittaminen ja lähteiden kerääminen olivat osittain hie-man haasteellisia. Liikunnan hyödyntämistä kielen opetuksessa ei vielä nykypäivänä ole kovin paljon käsitelty, joten uuden ja tuoreen tiedon löytäminen oli haaste. Suoraa tietoa kielen ja liikunnan yhteydestä oli myös haastavaa löytää, joten teorian etsiminen vaati tarkkaavaisuutta ja omaa päättelykykyä. Koimme tarpeelliseksi laajentaa opinnäytetyön tutkimuskysymyksiä koskemaan myös muita kielen tukena käytettäviä menetelmiä. Halusimme ottaa selvää, mitä muita menetelmiä liikunnan lisäksi päiväkodissa voidaan käyttää kielen tukemiseksi. Tämä oli näin jälkikäteen ajateltuna hyvä ratkaisu, sillä liikuntaa voi sisällyttää käytettävän muiden menetelmien tukena ja myös toisin päin. Opinnäytetyömme teoriaosuus toimii kattavana pohjana itse tutkimukselle ja siitä löytyneille vastauksille.

Opinnäytetyön toteutusosio koostui havainnoinneista ja haastatteluista, joista kummastakaan meillä ei ollut paljon aikaisempaa kokemusta. Näiden toteuttaminen vaatikin meiltä perehtymistä asiaan. Havainnoiteja oli tarkoitus aluksi pitää yksi kummassakin päiväkodissa, mutta toisessa päiväkodissa saimmekin havainnoida kahta toimintaa. Tämä oli tutkimuksen kannalta todella hyvä, sillä saimme laajempia tuloksia tutkimuskysymyksiimme. Tutkimuksen kannalta oli hyvä, että toteutimme havainnoinnit ennen osaa haastatteluista, koska niistä nousi asioita, joita pystyimme ottamaan esille myös haastatteluissa. Lisäksi haastateltavat ottivat havainnointitilanteita esille esimerkkeinä,

joka oli tuloksia rikastuttava tekijä. Haastattelujen tekeminen oli koko opinnäytetyömme mielenkiintoisin osio. Esille nousi paljon ajatuksia, joita emme tulleet itse ajatelleeksi. Lisäksi nousi paljon samoja asioita, joita olimme teoriaosuuteen etsineet. Tutkimuksen tulokset tukivat siis myös teoriaosuutta.

Suurimmaksi haasteeksi opinnäytetyössä nousi työnjako. Asumme molemmat eri paikkakunnilla, joten opinnäytetyön teon jakaminen on ollut osittain haastavaa. Myös aika, jolloin voisimme nähdä kasvotusten, on jäänyt vähälle, joten asiat on pääasiassa hoidettu Skypen ja internetin välityksellä. Pyrimme jakamaan työnjaon kuitenkin tasapuolisesti. Tärkeää oli myös, että molemmilla on yleiskuva työstä, vaikka olemme joutuneet jakamaan eri osuuksia jonkun verran. Johtopäätöksen ja pohdinnan olemme tehneet kokonaan yhdessä, jotta molempien ajatukset ovat päässeet esille. Olimme motivoituneita opinnäytetyöprosessin ajan, emmekä luovuttaneet pienten ongelmien kohdalla.

Työmme on laadullinen tutkimus, ja sen kautta olemme saaneet hyvin yksilöllistä tietoa kahden eri päiväkodin liikunnallisuudesta ja kielen opetuksesta. Olemme mielestämme pystyneet vastaamaan jokaiseen tutkimuskysymykseen, vaikka emme kaikkiin yhtä hyvin. Liikunnan merkitys korostui kokonaisvaltaisessa oppimisessa, mutta sen yhteys uuden kielen oppimiseen jäi osittain vielä pintatasolle. Tämän tutkiminen edellyttäisi asiaan panostautumista vielä paremmin, koska nykyistä tutkimustietoa on melko vähän. Kuitenkin tutkittavien päiväkotien tasolla vastasimme kysymykseen. Päiväkodeissa nousi esille vähän keinoja, joilla liikuntaa jo hyödynnetään kielen tukena, sekä keinoja, joilla sitä voi hyödyntää. Yhteisenä asiana nähtiin se, että liikuntaa voisi lisätä osaksi kielen opetusta vielä enemmän. Päiväkodeille voisi esimerkiksi heidän omista ja muista ideoista koota yhteisen kansion, joka sisällyttäisi toimintaehdotuksia liikunnan ja kielen yhdistämiseen.

Kolmanteen tutkimuskysymykseen, mitä muita menetelmiä suomen kielen opetuksessa käytetään, saimme todella laajan vastauksen. Tähän vaikutti se, että molemmissa päiväkodeissa eri menetelmät olivat hyvin laajasti käytössä ja niiden käyttöön oltiin myös motivoituneita. Menetelmien kautta saimme laajaa tietoa myös työntekijän toiminnan kannalta tärkeistä asioista kielen opetuksessa. Työntekijä vaikuttaa kuitenkin omalla toiminnallaan ja persoonallaan opetukseen ja sen laatuun huomattavan paljon. Sen takia olikin opinnäytetyön

kannalta tärkeä selvittää, minkä päiväkodin työntekijät näkevät tärkeäksi toimissaan maahanmuuttajataustaisten lasten kanssa.

Tutkimuksemme ei onnistunut läheskään täydellisesti. Kriittisesti pohtien näemme, että suurin virhe on tapahtunut toteutusvaiheessa. Meidän olisi pitänyt paremmin pystyä johdattamaan haastateltuja oikeaan aiheeseen. Lisäksi emme panostaneet tarpeeksi liikuntaan haastattelurungossa ja haastattelussa. Jos olisimme jo aluksi määritelleet liikunnan paremmin, se olisi tehnyt selkeämmäksi haastattelun ja analyysin toteuttamisen. Näin ollen tulokset jäivät hieman niukoiksi, koska emme saaneet haastatteluista irti niin paljon kuin toivoimme. Olimme ensikertalaisia haastattelun toteuttamisessa, joka osaltaan vaikutti myös. Olemme kuitenkin oppineet tätä kautta paljon, miten asiat tulisi tehdä paremmin.

Opinnäytetyön tulokset eivät ole ehkä yleistettävissä, mutta uskomme, että opinnäytetyömme kautta päiväkodit voivat nähdä liikunnan merkityksen kielen opetuksessa vielä paremmin. Tämä voi antaa työntekijöiden keskuuteen ajateltavaa ja pohdittavaa. Lisäksi teoriaosuudesta ja haastatteluista esille nousevista toiminta-ajatuksista työntekijät voivat ottaa ideoita oman toiminnan suunnitteluun. Liikunta on nykyään hyvin arkipäivässä mukana ja uusien liikuntasuosittelujen myötä siihen panostetaan tulevaisuudessa vielä enemmän. Opinnäytetyömme tuo esille sen, miten liikunta on osana kielen opetusta, mutta se jää usein tiedostamattomalle tasolle. Tutkimamme päiväkodit eivät välttämättä hyödynnä liikuntaa suomen kielen opetuksessa tiedostetulla tavalla. Ei ole aina pitkälle suunniteltuja jumppia, joilla on tietyt raamit. Mutta kuten esille on tullut, liikunta näkyy päiväkotien arjessa tiedostomattomana ja se tulee esille arjessa erilaisena toiminnallisuutena. Opinnäytetyömme saa pohtimaan, miten liikunnan saa näkyväksi osaksi suomen kielen opetusta maahanmuuttajataustaisten lasten kohdalla. Yhteistyö opinnäytetyön tilaajan sekä osallistuneiden päiväkotien kanssa on sujunut hyvin ja uskomme sekä toivomme, että heille on työstämme hyötyä jatkossa.

Haastatteluiden kautta nousi esille vertaistuen merkitys kielen oppimisessa. Lisäksi havainnoidussa liikuntatuokiossa mallioppiminen ja tätä kautta kielen tukeminen yhdistyivät hyvin. Kun toimitaan liikunnan kautta, ei välttämättä tarvita yhteistä kieltä oppimiseen. Vertaistuki nousi haastatteluissa ja teorian kautta myös parhaana mahdollisena opetustilanteena. Näin ollen otollisena

jatkotutkimuksena voisi olla se, miten vertaistukea voidaan hyödyntää suomen kielen opetuksessa maahanmuuttajataustaisten lasten kohdalla.

Opimme opinnäytetyöstä ja sen koko prosessista todella paljon. Pidämme tutkimuksemme aihetta tärkeänä, sillä liikunta on hyvä toimintakeino jokaisen lapsen kohdalla. Maahanmuuttajataustaisten lasten ja kielen oppimisen näkökulma liikuntaan on myös ajankohtainen. Maahanmuutto, sopeutuminen uuteen kulttuuriin ja monikulttuurisuus ovat yhä enemmän esillä Suomessa, ja myös varhaiskasvatuksessa siihen tulee panostaa. Aiheen kiinnostavuuden takia opinnäytetyön tekeminen on ollut mielenkiintoista ja saamme siitä varmasti paljon hyötyä myös omaan työhömmä jatkossa. Lisäksi liikuntaa voidaan hyödyntää tästä tutkimuksesta löytyvien esimerkkien ja teorian kautta esimerkiksi lasten kanssa, joilla on puheen kehityksen häiriöitä.

LÄHTEET

Alijoki, A. & Pihlaja, P. 2016. Pedagogiset rakenteet ja ratkaisut lasten erityisen tuen tarpeiden näkökulmasta. Teoksessa Hujala, E. & Turja, L. (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus, s. 262 - 275.

Alijoki, A. 2011. Lapsen tuen tarve kielellisessä kehityksessä ja siihen vastaaminen varhaiskasvatuksen keinoin. Teoksessa Nurmilaakso, M. & Välimäki, A-L. (toim.) Lapsi ja kieli, Kielellinen kehittyminen varhaiskasvatuksessa. Helsinki: Terveysten ja hyvinvoinnin laitos, s. 77 - 85. Saatavissa myös: <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/80046/d9e0eb99-ef75-4704-a185-14aa8cbf9366.pdf?sequence=1> [viitattu 29.10.2016]

Derri, V., Kourtessis, T., Goti-Douma, E. & Kyrgiridis, P. 2010. Physical Education and Language Integration: Effects on Oral and Written Speech of Pre-school Children. Saatavissa: <http://search.proquest.com/openview/66e10fe1802d57e9bd2c56cbcd123d8f/1?pq-origsite=gscholar> [viitattu 29.3.2016]

Eerola-Pennanen, P. 2011. Monikulttuurisuus varhaiskasvatuksessa. Teoksessa Hujala, E. & Turja, L. (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus, s. 234 - 247.

Gyekye, M., Kurki, R., Lounela, M., Ronsi, M., Sakko, S. & Linna, H. 2005. Helsingin kaupungin päivähoiton suomi toisena kielenä (S2) – suunnitelma 2005. Selvityksiä 2005:12. Helsinki: Helsingin kaupungin sosiaalivirasto.

Hakamo, M. 2011. Puhekuplia – Lapsen puheen ja kielellisen tietoisuuden kehittäminen. Hyvä lapsuus –sarja. Helsinki: Lasten Keskus.

Halme, K. & Vataja, A. 2011. Monikulttuurinen varhaiskasvatus ja esiopetus. Helsinki: Tammi.

Halme, K. 2011. Maahanmuuttajataustaisten lasten kielikasvatus varhaiskasvatuksesta esiopetukseen. Teoksessa Nurmilaakso, M. & Välimäki, A-L. (toim.) Lapsi ja kieli, Kielellinen kehittyminen varhaiskasvatuksessa. Helsinki: Terveysten ja hyvinvoinnin laitos, s. 86 – 101. Saatavissa myös: <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/80046/d9e0eb99-ef75-4704-a185-14aa8cbf9366.pdf?sequence=1> [viitattu 29.10.2016]

Helsingin kaupungin neuvolatyö, varhaiskasvatus ja alkuopetus. 2012. Ota-koppi ohjelma – monikulttuurisuus Helsingissä. Helsingin kaupunki. Saatavissa: <http://www.otakoppi-ohjelma.fi/sites/default/files/inline-files/ota-koppi-tutkimus-3-12-2012.pdf> [viitattu 29.10.2016]

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2000. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.

Huisman & Nissinen. 2005. Oppiminen, oppimistyyli ja liikunta. Teoksessa Rintala, P., Ahonen, T., Cantell, M. & Nissinen, A. (toim.) Liiku ja opi: liikunnasta apua oppimisvaikeuksiin. Jyväskylä: PS-kustannus, s. 25 – 46.

Isokoski, M., Lindholm, L., Lindholm, R. & Vepsäläinen, R. 2004. KILI – Kieli ja liikunta, ryhmäkuntoutusohjelma kielihäiriöisille lapsille. Helsinki: Early Learning Oy.

Kantomaa, M., Syväoja, H. & Tammelin, T. 2013. Liikunta – hyödyntämätön voimavara oppimisessa ja opettamisessa? Liikunta & Tiede-lehti 4/2013. Saatavissa: http://www.lts.fi/sites/default/files/page_attachment/lt413_12-17_low-res.pdf [viitattu 28.3.2016]

Karvonen, P 2009. Tarinan kertojat. Iloa ja leikkiä kieleen, liikkumiseen ja laskemiseen. Helsinki: Erialaisten oppijoiden liitto.

Kivijärvi, T. 2016. Maahanmuuttajataustaisen lapsen ja perheen tukeminen. Teoksessa Hujala, E. & Turja, L. (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus, s. 248 - 261.

Korkeamäki, R. 2011. Kieli ja vuorovaikutus oppimisympäristöissä. Teoksessa Nurmilaakso, M. & Välimäki, A-L. (toim.) Lapsi ja kieli, Kielellinen kehittyminen varhaiskasvatuksessa. Helsinki: Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos, s. 42 - 53. Saatavissa myös: <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/80046/d9e0eb99-ef75-4704-a185-14aa8cbf9366.pdf?sequence=1> [viitattu 29.10.2016]

- Maijala, H-M. & Fagerlund, E. 2012. Monikulttuurisen liikunnan hyviä käytäntöjä Suomessa ja Norjassa. Liikunnan ja kansanterveyden julkaisuja 258. Jyväskylä: Liikunnan ja kansanterveyden edistämissäätiö, LIKES. Saatavissa: http://www.likes.fi/filebank/588-Monikulttuurisen_liikunnan_hyvia_kaytantoja.pdf [viitattu 20.11.2016]
- Moser, T. & Wenger, J. 2005. Kieli ja liike: Liikunnan mahdollisuudet kielen kehityksen tukemisessa. Teoksessa Rintala, P., Ahonen, T., Cantell, M. & Nissinen, A. (toim.) Liiku ja opi- liikunnasta apua oppimisvaikeuksiin. Jyväskylä: PS-kustannus, s. 47 – 72.
- Mäkinen, O. 2006. Tutkimusetiikan ABC. Helsinki: Tammi.
- Nuori Suomi ry. 2005. Varhaiskasvatuksen liikunnan suositukset. Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön oppaita 2005:17. Saatavissa: http://www.ukkinstituutti.fi/filebank/1721-Varhaiskasvatuksen_liikunnan_suosituks_2005.pdf [viitattu 28.3.2016]
- Pollari, J. & Koppinen, M-L. 2011. Maahanmuuttajan kohtaaminen ja opettaminen. Jyväskylä: PS-Kustannus.
- Pulli, E. 2001. Opi liikkuen, liiku leikkien: liikuntaa esiopetukseen. Nuori Suomi ry. Helsinki: Tammi.
- Pulli, E. 2006. Tempputornissa tapahtuu. Liikkumaan innostavia tarinoita ja toimintavinkkejä. Helsinki: Tammi.
- Pulli, E. 2013. Lupa liikkua: liikuntaleikkejä ja -tuokioita varhaiskasvatukseen. Hyvä lapsuus -sarja. Helsinki: Lasten Keskus.
- Pönkkö, A. & Sääkslahti, A. 2016. Liikkuva lapsi. Teoksessa Hujala, E. & Turja, L. (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus, s. 138 -152.
- Ruokonen, I. 2011. Musiikin monet kielet. Teoksessa Nurmilaakso, M. & Välimäki, A-L. (toim.) Lapsi ja kieli, Kielellinen kehittyminen varhaiskasvatuksessa. Helsinki: Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos, s. 62 - 69. Saatavissa myös: <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/80046/d9e0eb99-ef75-4704-a185-14aa8cbf9366.pdf?sequence=1> [viitattu 29.10.2016]
- Räty, M. 2002. Maahanmuuttaja asiakkaana. Helsinki: Tammi.

Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2006. Litterointi. KvaliMOTV- Menetelmä-opetuksen tietovaranto. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoar- kisto. Saatavissa : <http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/viittausohje.html> [viitattu 28.10.2016]

Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2006. Teemoittelu. KvaliMOTV- Menetelmä-opetuksen tietovaranto. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoar- kisto. Saatavissa: http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L7_3_4.html [viitattu 29.3.2016]

Savolainen, E. 2013. Pienryhmätoiminta päiväkodin lapsiryhmätoiminnan jär- jestämisen keinona. Varhaiskasvatustieteen pro gradu -tutkielma. Kasvatustie- teiden laitos. Jyväskylän yliopisto. Saatavissa: [https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/han- dle/123456789/41349/URN%3aNBN%3afi%3ajyu-201305111593.pdf?se- quence=1](https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/41349/URN%3aNBN%3afi%3ajyu-201305111593.pdf?sequence=1) [viitattu 20.11.2016]

Siljamäki, M. 2013. Monikulttuurisuus osana liikuntapedagogiikkaa. Teok- sessa Jaakkola, T., Liukkonen, J. & Sääkslahti, A. (toim.) Liikuntapedago- giikka. Jyväskylä: PS-kustannus, s. 411 - 429.

Stakes 2005. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Sosiaali – ja terveys- alan tutkimus- ja kehittämiskeskus. Saatavissa: <https://www.jul- kari.fi/bitstream/handle/10024/77129/Varhaiskasvatussuunnitelmanperus- teet.pdf?sequence=1> [viitattu 27.3.2016]

Sääkslahti, A. 2003. Liikunta varhaiskasvatuksessa. Teoksessa Heikinaro-Jo- hansson, P., Huovinen, T. & Kytökorpi, L. (toim.) Näkökulmia liikuntapedago- giikkaan. Helsinki: WSOY.

Tukiviittomat kommunikoinnissa. 2016. Papunet- internetsivusto. Sivut päivi- tetty 31.10.2016. Saatavissa: <http://papunet.net/tietoa/tukiviittomat-kommuni- koinnissa> [viitattu 20.11.2016]

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2002. Laadullinen tutkimus ja sisällön analyysi. Hel- sinki: Tammi.

Viittominen vahvistaa puhetta. 2016. Papunet- internetsivusto. Sivut päivitetty 11.10.2016. Saatavissa: <http://papunet.net/tietoa/viittominen-vahvistaa-pu- hetta> [viitattu 20.11.2016]

Vilkkä, H. 2006. Tutki ja havainnoi. Helsinki: Tammi.

TEEMAHAASTATTELURUNKO

MAAHANMUUTTAJATAUSTAINEN LAPSI PÄIVÄKODISSA

Sopeutuminen päiväkotiin

Mitä pitää huomioida kun lapsi saapuu päiväkotiin?

Tukeminen arjessa

Mikä on tärkeää tuettaessa lapsen pärjäämistä päiväkodin arjessa?

Yhteistyö vanhempien kanssa

Millainen merkitys on kasvatuskumppanuudella? Millaisia haasteita tulee esille kohdatessa eri kulttuuria edustavia perheitä?

Monikulttuurisuuden huomioiminen työssä

Miten monikulttuurisuusosaaminen näkyy työssä, onko esimerkiksi koulutuksia?

SUOMEN KIELEN TUKEMINEN

Käytettävät menetelmät (esimerkiksi toiminallisuus, kuvakortit, S2-opetus ja sen merkitys)

Miten eri menetelmät näkyvät arjessa?

Vertaistuki

Hyödynnetäänkö esimerkiksi pienryhmä- tai parityöskentelyssä?

Kielen tukeminen arjessa

Miten hyödynnetään esimerkiksi siirtymätilanteita, ulkoilua tai ruokailua?

Perheen ja päiväkodin yhteistyö

Mikä merkitys sillä, että vanhemmat osallistuvat kielen tukemiseen? Ilmeneekö haasteita?

Haasteet kielen opetuksessa

LIIKUNNAN MERKITYS PÄIVÄKODISSA

Vaikutus lapsen toimintakykyyn ja oppimiseen

Millaista hyötyä liikunnasta nähdään olevan lapsen jaksamiselle ja toiminnalle?

Arkiliikunnan tärkeys

Millaisena liikunnan rooli arjen sisällä nähdään?

Kannustetaanko lapsia liikkumaan ja tuomaan kieltä samalla esille?

Ohjatut liikuntatuokit

Toteutetaanko monipuolisesti? Mikä merkitys? Yhdistetäänkö niihin kieltä ja sen oppimista?

Kielen oppimisen ja liikunnan yhteys

Nähdäänkö kielen oppimisen ja liikunnan välillä yhteys? Miten liikunta voisi vaikuttaa kieleen?

Käytännön toteutus

Missä määrin liikuntaa hyödynnetään osana kielen oppimista?

Liikunnan merkityksellisyys kielen tukemiseen

Koetaanko liikunta merkityksellisenä asiana/keinona?

Liikunnan ja toiminallisuuden lisääminen, ehdotuksia

Miten liikuntaa voisi lisätä S2-opetukseen?